

Výchovně vzdělávací potřeby předškolně nadaných dětí

Ing. Adéla Pešlová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Adéla PEŠLOVÁ**
Osobní číslo: **H09759**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**

Téma práce: **Výchovně vzdělávací potřeby předškolně nadaných dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování, rešerše, studium a analýza odborné literatury.
Vymezení klíčových pojmů problematiky nadaných.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MACHŮ, E. Nadané děti, jejich identifikace a zařazení do vzdělávacího programu. *Pedagogická orientace*, 2005, č. 2, s. 12–20.

MERTIN, V. GILLERNOVÁ, I. Psychologie pro učitelky mateřské školky. Praha: Portál,s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

PIAGET, J. INHELDEROVÁ, B. Psychologie dítěte. Praha: Portál,s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7367-798-5.

FOŘTÍK, V. FOŘTÍKOVÁ, J. Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. Praha: Portál, s.r.o. 2007. ISBN 978-80-7367-297-3.

JURÁŠKOVÁ, J. Základy pedagogiky nadaných. Pezinok: Formát, 2003. ISBN 80-89005-11-X.

MAŇÁK, J. ŠVEC, V. Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 6. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.4.2011.....

.....
.....

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výtečků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomová, bakalářská a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k užití veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořít ovát na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla něčím svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zaměřuje na tvorbu návrhu individuálního vzdělávacího plánu pro nadané dítě předškolního věku vybrané na základě vlastního identifikačního procesu. V teoretické části je obsažena charakteristika pojmu nadání, charakteristika osobnosti nadaných jedinců, vyhledávání a vzdělávání nadaných. Praktická část je zaměřena na výzkum, jehož hlavním cílem je tvorba návrhu individuálního vzdělávacího plánu pro vybrané děti.

Klíčová slova: nadání, nadané dítě, vzdělávání, identifikace, individuální vzdělávací plán

ABSTRACT

The bachelor's thesis engage in creation of suggestion of individual educational plan for talented preschool age child selected by own process of identification.

The theoretical part consist of characterization of the „aptitude“ concept, characterization of personality of talented individual, searching and education of talented children.

The practical part consist of research whose main object is creation of project suggestion of individual educational plan for selected children.

Keywords: talent, talented child, education, identification, individual educational plan

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Evě Machů, Ph.D. za její odborné vedení, paní ředitelce a kolektivu pedagogů mateřské školy za jejich ochotnou spolupráci a poskytnutí podkladů.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ POJMU NADÁNÍ A TALENT	12
2 CHARAKTERISTIKA OSOBNOSTI	16
2.1 NADANÉ DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	17
3 VYHLEDÁVÁNÍ NADANÝCH	19
3.1 IDENTIFIKACE NADANÝCH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	20
4 VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH	23
4.1 VZDĚLÁVACÍ POTŘEBY NADANÝCH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	25
4.1.1 Podmínky vzdělávání dětí v MŠ	27
4.2 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 POPIS VÝZKUMU	32
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	32
5.2 CÍLE VÝZKUMU	32
5.3 VOLBA PŘÍPADŮ	32
5.4 DRUH VÝZKUMU	33
5.5 ANALÝZA DAT.....	35
6 VLASTNÍ VÝZKUM	36
6.1 IDENTIFIKACE NADANÉHO DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	36
6.2 PŘÍPADOVÉ STUDIE.....	40
6.2.1 Sára.....	40
6.2.2 Tomáš.....	42
6.2.3 Luboš.....	44
6.3 TVORBA NÁVRHŮ IVP PRO NADANÉ DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	46
6.3.1 Návrh IVP - Sára	46
6.3.2 Návrh IVP - Tomáš	49
6.3.3 Návrh IVP - Luboš	52
7 SHRUTÍ VÝZKUMU	57
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	62
SEZNAM OBRÁZKŮ	63
SEZNAM TABULEK	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Již v minulosti bylo možné setkávat se s jedinci či skupinami lidí, pro které byly charakteristické rozdílné tělesné, psychické či sociální rozdíly, jenž bylo možné ve srovnání s ostatními jedinci označit za nadprůměrné. Po mnoho staletí byla skutečnost, že někteří jedinci jsou schopni vykonávat určité činnosti rychleji a kvalitněji, pokládána za dar od boha, která jim byla vložena do vínku. Postupem času toto téma prošlo určitým vývojem a v současné době je problematika týkající se vyhledávání a vzdělávání nadaných dětí velmi aktuální a důležitá. Zkoumána je především v oblasti psychologie a pedagogiky. Zájem o nadané jedince se zvyšuje také ze strany široké veřejnosti. Roste počet odborníků, jež se zaměřují na problematiku vzdělávání nadaných jedinců a školská zařízení rozšiřují vzdělávací nabídky služby a aktivity podporující rozvoj těchto jedinců. Neméně důležitou roli zde hrají rodiče, kteří jsou mnohdy prvními aktéry, jež mají možnost pozorovat a postupně odhalovat nadání svých dětí. Pozornost tomuto tématu je věnována také v médiích.

V uplynulých dvou desetiletích roste zájem o problematiku nadaných dětí předškolního věku. Důvod je ten, že řada odborníků zastává názor, že s dětmi vykazujícími jistý druh nadání je potřeba pracovat již dříve než ve školním věku. Je tedy nutné, aby při vyhledání nadaného jedince, a to v kterémkoliv věku, následovala a byla v praxi uplatňována rozvíjející vzdělávací nabídka, která bude stěžejní pro jeho další rozvoj.

V současné době je trendem integrovat nadané jedince do kolektivu ostatních dětí a realizovat jejich vzdělávání formou obohacujících programů, jejichž cílem je rozšiřovat všeobecný rozhled dítěte a prohlubovat jeho dosavadní znalosti a dovednosti, a to v dostatečném časovém období (půl roku či celý školní rok).

Jelikož jsem se při studiu oboru Učitelství odborných předmětů pro SŠ několikrát setkala s problematikou vzdělávání nadaných jedinců a zaujala mě, rozhodla jsem se této oblasti věnovat také ve své bakalářské práci.

Cílem mé práce bylo vypracovat návrhy individuálního vzdělávacího plánu pro vybrané nadané děti předškolního věku. Pro tyto účely jsem si sestavila nominační dotazník pro identifikaci kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku, který mi zpracovali pedagogové Mateřské školy, a to pro jednotlivé děti ve věkové kategorii 5-7 let. Na základě vyhodnocení výše zmíněných nominačních dotazníků jsem zpracovala případové studie pro vybrané nadané děti a návrh individuálního vzdělávacího plánu.

Teoretická část obsahuje vymezení pojmu nadání, charakteristiku osobnosti nadaných jedinců včetně možných negativních projevů spojených s nadáním, a dále zahrnuje oblast vyhledávání a vzdělávání nadaných jedinců.

Praktická část zahrnuje popis výzkumu a výzkumnou část. Výzkum se zaměřuje na identifikaci nadaného dítěte předškolního věku, a to prostřednictvím vlastního identifikačního procesu, tvorbu případových studií a tvorbu návrhů individuálního vzdělávacího plánu pro vybrané nadané děti předškolního věku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU NADÁNÍ A TALENT

Jak uvádí Hříbková (2009) pro pojmy nadání a talent existuje značné množství definic, které se vzájemně překrývají. Zatímco někteří autoři mezi těmito pojmy diferencují, někteří autoři je v práci používají jako synonyma.

Autoři F. J. Mönks a I. H. Ypenburg (2002, s. 29), kteří chápou tyto pojmy jako synonyma, interpretují myšlenky, že pojem nadání se užívá výlučně pro „*označení mimořádné schopnosti v intelektuální oblasti, zatímco o talentu hovoří tehdy, jde-li o schopnosti vysloveně v oblastech slovesného umění, sportu, hudby, nebo ve výtvarném umění*“.

Podle autora E. Landaua (2007, s. 39) je „*nadání základním rysem osobnosti talentovaného člověka, jenž mu umožňuje přenést talent na vyšší roviny*“.

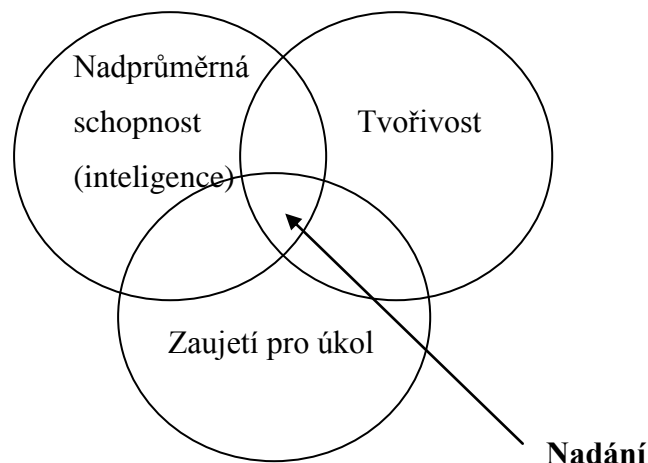
Autorem, jenž odmítá tato slova používat jako synonyma, je M. Musil (1985, s. 56), který ve své analýze za nadání označuje „*neucelený souhrn příznivých osobnostních předpokladů na nějakou tvořivou činnost - vrozenou i výchovou nebo vlastním úsilím získanou, které však dotyčný jedinec (nositel nadání) ještě soustavněji a přesvědčivě nepoužil před okolím a ani sám před sebou*“. Vyslovuje tak názor, že ve vysvětlení pojmu nadání hrají roli různé aspekty. Těmi jsou genetika (nadání vyjadřuje něco, co už je dané od počátku), výchova (sociální prostředí, podněty, motivace), vlastní úsilí a zájem dále se rozvíjet. Pojem talent rozlišuje jako „*ucelenější systém příznivých osobnostních předpokladů na nějakou tvořivou činnost, vrozených i získaných ve vzájemném působení s prostředím. Talent se opakovaně a soustavně potvrzoval pozoruhodnými výsledky i tvořivými realizacemi*.“ Podle M. Musila (1985) tedy u talentu nejde rozpoznat, jestli se jedná o něco daného, nebo o postupně rozvíjené kvality.

Jak uvádí Hříbková (2009) závěrem těchto tvrzení je, že talent je spojován s nositelem, který již dosáhl nějakých nadprůměrných, mimořádných a tvořivých výsledků, ale nadání představuje předpoklady, které spojuje s vývojovými, vrozenými kvalitami, které ještě nejsou objevené. Vzhledem k tomu, že kritéria pro jejich odlišení jsou stále nepřesná, většina světových i českých odborníků používá pojmy jako synonyma, a tím předchází řadě nedorozumění.

Jak jsem již uvedla, existuje velké množství definic pojmů, a nelze jednoznačně říci, která z nich je nejvýstižnější. První pokus o utřídění definic pojmu nadání se v 60. letech 20. století pokusil autor L. J. Lucito. Již v té době bylo známo přes 100 definic, které se

vzájemně překrývaly a doplňovaly. Autor rozčlenil celkem 113 definic do šesti složek: ex post facto definice, definice IQ, sociální definice, kreativní definice, procentuální definice a definice, jež navazují na Guilfordův model struktury inteligence. Definice ex post facto, jež lze nalézt ve starších publikacích autorů, vychází z výzkumu historických osobností a při vymezování pojmu nadání vycházeli právě z proslulosti a osobnostních charakteristik těchto osob. Definice IQ se začaly objevovat se vznikem testů inteligence a na jejich základě se nadání vymezovalo jako hodnota IQ přesahující hranici 130. Sociální definice představují takové nadání, které se začíná projevovat v určitých činnostech, a ve kterých nadaný převyšuje ostatní. Pro definice kreativní je stěžejní tvořivost nad inteligencí. Procentuální definice vyjadřují procentuální vyčíslení nadaných jedinců v určitém ročníku populace. Definice nadání, které se vztahují na Guilfordův model struktury intelektu, považují za jádro nadání myšlenkové operace (Hříbková, 2009).

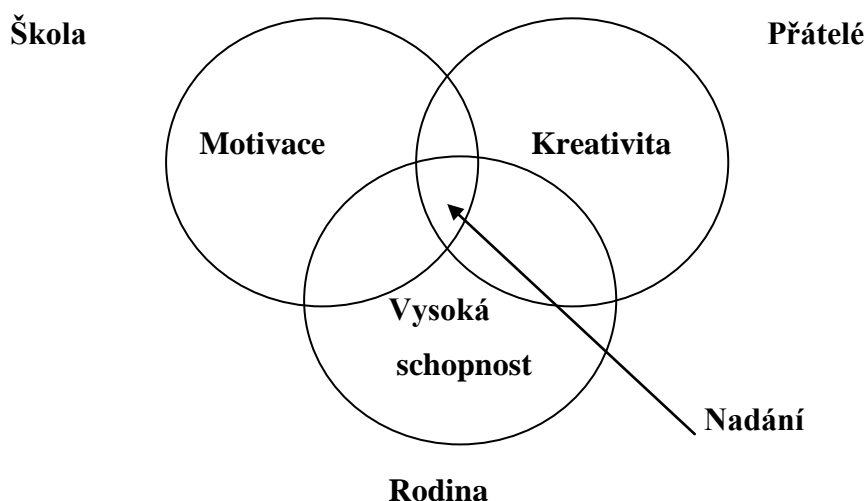
Jak uvádí Hříbková (2009) J. S. Renzulli vypracoval „model 3 kruhů“, ve kterém vymezuje nadání jako interakci tří skupin zahrnující charakteristiky osobnosti.

Obr. 1. Renzullioho „model 3 kruhů“

Následující rovnice popisuje, co podle J. S. Renzullioho, tvoří nadání: nadprůměrné schopnosti + kreativita + angažovanost v úkolu = nadání. Podle Renzullioho musí tyto komponenty dosahovat určitého stupně a vzájemné souhry, aby se dále staly předpokladem pro podávání mimořádného a tvořivého výkonu.

Jak uvádí autorky Kovářová, Klugová (2009), z tohoto modelu nadání vychází odborník F. J. Mönks, který od Renzulliho převzal základní komponenty nadání, avšak rozšířil je o další faktor, a sice sociální prostředí.

Obr. 2. Mönksův „vícefaktorový“ model nadání

Renzulliho model nadání se pro svou jednoduchost stal velmi populární a známý. V dnešní době, pro kterou je charakteristický nárůst technických vymožeností a zvláštních či složitých lidských vztahů, je vliv sociálního prostředí na vývoj jedince značný, a proto je aktuální právě model, jež navrhl F. J. Mönks.

Jak uvádí Jurášková (2006, s. 14) za jednu z prvních a nejcitovanějších definic nadání je považována definice S. Marlanda, která vznikla v 70. letech 20. století na základě šetření v amerických školách zaměřující se na kvalitu péče o nadané jedince. Tzv. Marlandova definice (1972) zní: „*Nadané a talentované děti jsou ty děti, které jsou identifikovány kvalifikovanými profesionály, a které jsou vzhledem k výjimečnému potenciálu schopné vysokých výkonů. Tyto děti potřebují k realizaci přínosu pro společnost vzdělávací program a servis, které obvykle neposkytují běžné školy.*“

Nadaní jedinci disponují souborem dobře rozvinutých schopností pro určité oblasti lidské činnosti, jež tvoří:

- Všeobecné intelektové schopnosti, které nejvíce souvisí se školní úspěšností, představují verbální, početní, prostorové, paměťové schopnosti a faktory uvažování

v rámci základních rozumových funkcí, přičemž kombinace těchto schopností je základem pro další druhy talentů.

- Tvořivé (kreativní) a produktivní myšlení jedinci umožňuje rozpoznat problém, pružnost myšlení a schopnost tvořit myšlenky nebo produkty a vymýšlet různé možnosti využití objektů.
- Specifické akademické nadání zahrnuje vlohy či schopnosti již v konkrétní oblasti např. matematické nadání, nadání pro jazyky.
- Umělecké nadání představuje schopnosti, jež se projeví především v oblasti umění hudebního, výtvarného či tanečního apod.
- Pohybové nadání a zručnost zahrnuje nadání pro různé druhy sportů a ve schopnosti prostorové představivosti, manipulace a vnímání detailů, podobností, rozdílů.
- Vůdčovství ve společnosti umožňuje jedinci schopnost vedení osob (Kovářová, Klugová, 2009; Kašpárková, 2008).

2 CHARAKTERISTIKA OSOBNOSTI

Přestože se již v dnešní době neposuzuje nadání pouze na základě výsledku inteligenčního testu, odborníci se domnívají, že intelekt tvoří základ pro rozumové nadání. Studiu rozumového nadání se odborníci začali věnovat již od počátku 19. století a od té doby vznikala různá pojetí nadaných dětí a také doporučení, jak s nimi pracovat a dále jejich potenciál rozvíjet (Fořtík, Fořtíková, 2007).

Jednotlivé charakteristiky nadaných dětí, vytvořené odborníky, jež se zabývají problematikou péče o nadané jedince, umožňují pedagogům zhruba odhalit nadání u dětí, žáků, potomků nebo kamarádů. Zjištěné údaje by nadále měly sloužit odborníkům pro přesnou identifikaci schopnosti. Je však důležité uvědomit si, že nadané děti netvoří stejnorodou skupinu, což znamená, že jednotlivé charakteristiky se nemusí vždy vyskytovat souběžně a ve stejné míře (Hříbková, 2009).

Nadaný jedinec vykazuje silné i slabé stránky. Pro nadané jedince je charakteristický asynchronní vývoj, což znamená, že v některých oblastech může být dítě napřed, ale v jiných může naopak vykazovat až opožděný vývoj. Vysoký potenciál mohou vykazovat také v oblasti myšlení, což se projevuje nejen jejich neskutečnou pamětí a skutečností zvládat složitější myšlenkové operace než jejich vrstevníci, ale také schopností pracovat s abstraktními myšlenkami. Velmi dobrá paměť jim také umožňuje propojit již získané vědomosti s přítomností. Charakteristické pro tyto jedince také může být fakt, že jsou extrémně vyspělí v jakékoli oblasti učení a výkonu. Při různých činnostech rádi dávají přednost komplexním a náročným úkolům, které je nutí přemýšlet a vyhledávat nová originální řešení, které sami považují za vlastní a lepší. Některé věci se dokážou naučit neuvěřitelně rychle, a to i bez pomoci druhých. Dalším pozitivním rysem může být jejich vyspělý verbální projev, který svědčí o bohaté slovní zásobě, a také zvědavost o celkové dění kolem nich, která se projevuje neustálým pokládáním všetečných otázek a také jejich nadšením a ostražitým pozorováním. Nadaní jedinci mohou mít často široký okruh zájmů a koníčků či sbírek, a to i neobvyklých. Rádi jsou vůdčí osobností, mají smysl pro spravedlnost a morální hodnoty, mají cit pro lidské pocity a emoce.

V negativním ohledu je pro nadané jedince charakteristické, že odmítají práci či příkazy nebo pracují nedbale a rutinní opakující se činnosti je nudí, což má za následek, že vyrušují. Nadaní jedinci nemají rádi práci ve skupině, protože zde nevidí svůj vlastní jasný po-

krok v práci a musí se při spolupráci podřizovat svým vrstevníkům. Často kladou choulostivé otázky vyplývající z jejich přirozené zvědavosti a vyžadují neustálá zdůvodnění, proč mají dané věci dělat určitým způsobem. Negativní rysy se také projevují v jejich postavení vůči učitelům či spolužákům, často bývají vůči nim panovační. Negativně přijímají nedokonalost vůči sobě i svým spolužákům. Přecitlivěle reagují na kritiku a mohou být i agresivní (Hříbková, 2009; Piaget, Inhelderová, 2007).

2.1 Nadané dítě předškolního věku

Charakteristické projevy nadaných dětí mohou pozorovat rodiče či učitelé mateřských škol, kteří jsou s dětmi v každodenním styku. Autoři Koopmans-Daytonová a Feldhusen (In Fořtík, Fořtíková, 2007) uvádějí, že určité zrychlené projevy v předškolním věku dítěte lze sledovat v oblasti jazyka a učení, v oblasti psychomotorického vývoje a v oblasti psychosociální.

V oblasti jazyka a učení je pro nadané děti charakteristické rané mluvení a čtení, které je následně spojováno s jejich bohatou slovní zásobou, způsobem vyjadřování a schopností diskutovat. Mají svůj vlastní způsob učení, problémy, které přijímají jako výzvu, řeší svým vlastním „lepší“ způsobem a rozumí abstraktním pojmům, jež správně používají. Dokážou dlouho vydržet u určité činnosti, déle se soustředit a také rády pracují samy. Zajímají je různé druhy knih, odborná literatura, hádanky, kalendáře, vybírají si náročné aktivity a jsou výborné v kreslení, hudbě či jiných uměleckých disciplínách. A právě jejich zvědavost doprovázená neustálými otázkami, jejich pozorovací schopnost a široký zájem o činnosti, aktivity a své okolí jim umožňuje získávat obrovskou zásobu informací.

Psychomotorický vývoj je také urychlen. Dítě brzy chodí a brzy také zvládá aktivity spojené s jemnou motorikou, tedy psaní, vybarvování nebo stavění předmětů. Dítě se rádo učí, je extrémně aktivní, cílevědomé a cítí obrovskou motivaci k neustálému objevování světa kolem sebe. Má v oblibě projekty, kde je potřeba zjišťovat informace.

V oblasti psychosociální je pro nadané děti charakteristické, že potřebují méně spánku, cítí se jiné než ostatní děti, což jim často znemožňuje vyhledat si v mateřské škole kamarády. Jsou více závislé na dospělých a reagují citlivě na jejich nečestné jednání. S dospělými také jednají efektivněji než se svými vrstevníky. Mají přehled o globálních problémech jako je válka, hladomor, smrt (Fořtík, Fořtíková, 2007; Machů 2010).

Autoři Mertin, Gillernová (2010) zahrnují projevy chování nadaného dítěte předškolního věku, které je nutné pozorovat, do šesti oblastí:

- oblast jemné a hrubé motoriky,
- oblast kreativní,
- oblast intelektové,
- oblast sociální,
- oblast specifické,
- oblast oblasti řeči.

Pro nadané děti je charakteristický rychlý vývoj v oblasti jemné i hrubé motoriky. Dítě brzy samo stojí a následně také samo chodí, dobře běhá, skáče na obou nohách nebo hází balónek. Projevuje raný zájem o tužku a činnosti s ní spojené (psaní, kreslení). Mohou se však vyskytnout také opačné případy v této oblasti, kdy má dítě problémy s koordinací pohybů, což se projevuje v horší grafomotorice při nácvičce psaní nebo v nezájmu o pohybové aktivity. U nadaných dětí je možné vysledovat jejich bohatou fantazii a představivost, kterou umí využít při práci s hračkami či výtvarné činnosti, ale také při slovním vyjadřování. Některé děti, a to zejména děti staršího předškolního věku, zvládnou bez problémů čtení a počty, popřípadě také spontánně vytvářejí matematické úlohy a nacházejí vztahy mezi příčinou a následkem. Dobře si pamatují různé události či fakta a neustále své okolí bombardují otázkou proč. V kolektivu jsou tyto děti rády vůdčí osobností, organizují hry a s oblibou ovlivňují chování druhých dětí. Jsou vstřícné a empatické, avšak někdy reagují až přecitlivěle na pochvalu či kritiku. Nadaní jedinci rádi zkusí vše, co je jim nabídnuto, a ve srovnání s ostatními vrstevníky vydrží dlouho u určité činnosti a obecně, avšak ne stoprocentně, lze již v tomto období říci, zda směřují k intelektovým, uměleckým nebo pohybovým aktivitám. Pro oblast řeči je typické, že nadaní jedinci nejen velmi brzy začínají mluvit ve větách a mají bohatý slovník, ale také rádi se zaujetím naslouchají vyprávění druhých, zajímá je závěr příběhu a také dokážou příběh sami reprodukovat. Zajímají se také o význam pro ně dosud nových slov a snaží se je používat v řeči.

Jak uvádí autorky Kovářová, Klugová (2009) výčet charakteristik nadaného dítěte předškolního věku je rozmanitý a je nutné podotknout, že ne všechny uvedené projevy chování se projevují současně či jsou vždy patrné. Představují spíše určitý návod pro pedagogy či rodiče, čeho si u dětí všimnout.

3 VYHLEDÁVÁNÍ NADANÝCH

Jak poznáme nadané dítě? Mnoho odborníků i učitelů je toho názoru, že nadané dítě nelze poznat. Vyhledávání nadaných zahrnuje dva stěžejní pojmy, a to identifikace a výběr. Identifikace představuje proces, který napomáhá najít nadané jedince, jež mají předpoklady k zařazení do speciální vzdělávací nabídky určené právě pro nadané jedince. Základním cílem identifikace zaměřující se často na děti nižších věkových kategorií tedy je vyhledat dosud neodhalené nadané jedince. V případě samotného výběru nadaného jedince je klíčovým kritériem pro posuzování nadání výkon v určité oblasti, přičemž do speciálních vzdělávacích nabídek jsou zařazováni pouze ti jedinci, kteří byli nejúspěšnější a podali mimořádný výkon. Výběr nadaných jedinců je naopak častější u dětí staršího školního věku (Mertin, Gillernová, 2010).

Jak uvádí autoři Mertin, Gillernová (2010), proces identifikace nadaného jedince lze považovat za komplexní záležitost, do které vstupuje psycholog, učitel, rodiče, popřípadě také spolužáci či přátelé. V tomto případě je důležitá oblast vzdělávání pedagogické i psychologické veřejnosti, která pracuje s mimořádně nadanými jedinci a při procesu identifikace hraje velmi důležitou roli. Zpráva a další doporučení ze strany psychologa potvrzující identifikaci nadání je dále směrodatná pro plnohodnotnou integraci nadaného jedince v procesu vzdělávání. Je nutné podotknout, že metody identifikace jsou různé, a to v závislosti na věku nadaného jedince. Odlišné jsou také nástroje používané psychology a pedagogy. Neméně důležitá je vzájemná spolupráce všech zainteresovaných osob či institucí (školní psycholog, rodiče, výchovný poradce, pedagogicko-psychologická poradna apod.).

Autoři Fořtík, Fořtíková (2007) uvádí následující metody, jež jsou využívány pro měření schopností:

- objektivní,
- subjektivní.

Objektivní metody jsou praktikovány odborníky formou využití standardizovaných testů či metod a patří zde IQ testy, standardizované testy výkonu, didaktické testy a testy kreativity.

Subjektivní metody zahrnují posudky osob z blízkého okolí dítěte, tedy jejich učitelů, rodičů, spolužáků, sourozenců či přátel, a patří zde nominace skupinou učitelů, rodičovská nominace či autonomizace, hodnocení výsledků činností a zapojení do soutěží.

Obě metody mají v praxi své zastoupení a poskytují celkový obraz o zkoumaném nadaném jedinci, i když je nutné podotknout, že ne všechny typy jednotlivých metod spadajících do těchto dvou oblastí, jsou univerzální.

Jak uvádí Hříbková (2009) využívání jednotlivých metod prošlo určitým vývojem. Na počátku byly používány IQ testy, jejichž význam však byl přeceňován a postupem času došlo k jejich zpochybňování, protože začalo být zřejmé, že výsledky IQ nesouvisí jednoznačně s pracovní či školní úspěšností. Poté odborníci hledali jiné metody posuzování výkonu dětí a na řadu přišly metody nominace učitelem. Odborníci poukazují na fakt, že je důležitá znalost nástrojů k identifikaci nadání, a to i pro případy, kdy nejsou jeho projevy zcela viditelné a jasné. Shodují se také v názoru, že proces identifikace by neměl podléhat jednorázovému šetření, ale měl by probíhat v několika etapách.

3.1 Identifikace nadaných dětí předškolního věku

Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, proces identifikace se liší v závislosti na věku nadaného jedince. Při vyhledávání nadaných dětí předškolního věku je důležité využívat co největší počet metod, psychologických či pedagogických, výkonů dítěte a dalších informací poskytnutých od osob podílejících se na identifikaci. Teprve na základě těchto údajů je možné získat závěrečný a nejucelenější pohled na nadaného jedince a dále připravit vhodnou edukační nabídku, která bude nadále rozvíjet potenciál tohoto dítěte.

Autorka Čavojská a kolektiv (2010) doporučují využívat při procesu vyhledávání nadaných dětí tohoto věku především metodu pozorování dítěte, a to ve standardních situacích a při běžných činnostech.

Pozorování, které představuje každodenní činnost v práci pedagoga, je považováno za nejčastější a nejsnáze realizovatelný způsob pedagogické diagnostiky. Pomocí této metody získávají pedagogové podklady důležité pro nominaci žáka, popřípadě jeho následné vyšetření, jež by potvrdilo nebo vyvrátilo jeho mimořádné nadání. Poznávání dítěte metodou pozorování nepředstavuje jednorázový proces. Naopak jedná se o cílevědomou, časově vytyčenou a strukturovanou činnost pedagoga, o které vede pečlivé záznamy a spolupracuje s ostatními pozorovateli. Pedagog má možnost poznávat chování dítěte v rozličných situacích, při každodenních běžných činnostech, při řešení problémů, při konfliktu s vrstevníkem apod. Získává tak nejen poznatky o chování a osobnosti dítěte, ale také zpětnou vazbu o jeho vlastním působení na dítě a o prostředí, které vytváří.

V první fázi procesu pozorování je důležité stanovit si cíle, tedy koho a proč bude pedagog pozorovat, co bude sledovat, jak dlouho a jakým způsobem bude sledovat a jak bude získané informace registrovat. Ve druhé fázi probíhá vlastní pozorování zahrnující sběr dat a jejich následnou interpretaci, přičemž se doporučuje na závěr této etapy písemné zpracování obsahující komplexní informace o sledovaném období. Poslední fází je samotná formulace závěrů pozorování, která představuje odpovědi na jednotlivé diagnostické otázky.

Při pozorování se ovšem objevují také problémy. Například při jednorázovém a neúplném pozorování a chybějící spolupráci s jinými pedagogy či pozorovateli může dojít k rychlému stanovení závěrů. Dalším problémem může být situace, kdy záměrné sledování pedagogem vyvolá v dítěti změnu jeho chování, a to může významně ovlivnit výsledky pozorování. Problém nastává také v případě, kdy je prováděna nepřesná registrace údajů zjištěných v průběhu sledování.

Aby bylo pozorování dítěte úspěšné, je potřeba přistupovat k tomuto procesu komplexně. Je tedy důležité objektivně pozorovat vytyčené jevy, a to v kontextu situace, za které pozorování probíhá. Při pozorování je možné se zaměřit na různé projevy, které lze rozdělit do následujících oblastí:

- intelektové charakteristiky a projevy,
- učební styl,
- emocionální a další osobnostní charakteristiky a projevy,
- sociální a charakteristické projevy,
- tělesné a charakteristické projevy.

V následující tabulce uvádím příklady otázek, na které jsou v jednotlivých oblastech hledány odpovědi.

Oblast sledování	Otázky
Intelektové charakteristiky a projevy	Má vynikající paměť? Projevuje neobyčejnou zvědavost? Má širokou slovní zásobu, Má nezvyklé až originální vyjadřování? Dává přednost komplexním a náročným úkolům?

Učební styl	<p>Jaký je jeho učební styl?</p> <p>Upřednostňuje skupinovou či individuální práci?</p> <p>Dokáže pracovat samostatně?</p> <p>Odmítá či vyžaduje při práci přesné instrukce?</p> <p>Má pracovní tempo odlišné od ostatních?</p>
Emocionální a další osobnostní charakteristiky a projevy	<p>Je kritický k sobě samému i ke svému okolí?</p> <p>Má velmi vyvinutý smysl pro spravedlnost?</p> <p>Je precitlivělý?</p> <p>Reaguje často impulzivně-jedná dříve než myslí?</p> <p>Vyhýbá se riskování a soutěžím, v případě kdy si samotným vítězstvím není jistý?</p>
Sociální a charakteristické projevy	<p>Jaké je jeho postavení v kolektivu?</p> <p>Má tendenci dominovat nad ostatními a řídit činnosti, kterých se zúčastní?</p> <p>Má potíže s adaptací v nezvyklých situacích?</p> <p>Má problémy s nerespektováním autorit?</p> <p>Je introvert a často odmítá kolektivní činnost?</p>
Tělesné a charakteristické projevy	<p>Jak je vyspělá jeho motorika?</p> <p>Vyhýbá se sportovním aktivitám?</p>

Tab. 1. Přehled oblastí zaměřující se na sledování různých oblastí včetně příkladů otázek, na které jsou v těchto oblastech hledány odpovědi

Jak uvádí Hříbková (2009) mezi doplňkové metody doprovázející metodu pozorování můžeme zařadit individuální testy inteligence a divergentního myšlení, rozhovor a posuzovací škály chování dítěte, které dominují v oblasti pedagogických metod. Neméně důležitá je také spolupráce s rodiči, od kterých se vyžaduje vyplnění podrobného dotazníku, jehož obsah se vztahuje k celkovému dosavadnímu vývoji dítěte.

4 VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH

Pro oblast vzdělávání nadaných dětí jsou v České republice stěžejní dva dokumenty, které stanovují krátkodobé a zejména dlouhodobé vzdělávací cíle. Prvním dokumentem je tzv. Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (2001) obsahující dosud chybějící článek, kterým je požadavek na vytvoření komplexního systému péče o nadané jedince. V Dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR (2002), druhém významném dokumentu v oblasti péče o nadané jedince, je pozoruhodný fakt, že problematika podpory a péče o nadané je zde postavena na stejnou úroveň jako problematika vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Hříbková, 2009).

Vzdělávání nadaných je zakotveno také v zákoně č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který definuje následující možnosti vzdělávání nadaných v České republice:

- samostatné třídy pro nadané,
- samostatné školy pro nadané,
- integrace nadaných v běžné třídě.

Problematika mimořádně nadaných dětí předškolního věku je také zařazena v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, jehož aktualizovaná verze byla vydána v roce 2004. Na jeho základě si příslušná školská zařízení vytvářejí vlastní Školní vzdělávací programy, ve kterých také musí být tato problematika zahrnuta (Kovářová, Klugová, 2009).

Autorka Hříbková (2009) uvádí základní vzdělávací varianty v oblasti vzdělávání nadaných, kterými jsou:

- akcelerační neboli urychlující varianta,
- enrichment varianta neboli obohacující varianta.

Cílem tzv. urychlující varianty, která se uplatňuje při vzdělávání intelektově nadaných, je vytvoření takových změn v obsahu vzdělávání, které ovlivní především délku vzdělávání a povedou, ve většině případů, ke zkrácení obvyklé délky školní docházky. Pro podporu akcelerace je možné využívat různé organizační formy, kterými jsou například předčasný nástup do školy, nástup do druhého ročníku základní školy, přeskokování ročníků, ukončení výuky daného předmětu za kratší dobu, možnost výběru náročnějších volitelných předmětů nebo vytvoření individuálního plánu pro předmět, ve kterém jedinec vyniká.

Enrichment varianta neboli obohacující varianta se zaměřuje na rozšíření obsahu učiva, jeho obohacení a prohloubení. Cílem tedy není, aby nadaný jedinec postupoval ve výuce rychlejším tempem než jeho vrstevníci, ale aby byl obsah učiva rozvržen tak, aby probírané téma nadaný jedinec zvládl ve srovnání se svými vrstevníky ve větší šíři a hloubce. Při realizaci této varianty je nadaný jedinec integrován do běžné třídy, což je lépe vyhovující prostředí než prostředí separátních tříd či škol. Varianta enrichment také využívá při výuce nadaných různé organizační formy, kterými jsou například samostatné studium, projektové vyučování, skupinové vyučování, účast ve výuce ve vyšším ročníku, jmenování školitele-tutora pro dlouhodobější vedení, a také již zmiňované formy výuky dle individuálního plánu či možnosti výběru náročnějších volitelných předmětů.

Základní organizační rámce při výuce nadaných představují separace a integrace. Při separační variantě jsou jedinci, kteří se výrazně odlišují od svých vrstevníků, soustředováni do speciálních tříd či škol, kde je složení populace stejnorodé. V našich podmínkách můžeme tuto variantu přirovnat například k přechodu nadaného jedince na víceleté gymnázium do třídy s rozšířenou výukou určitého předmětu. V případě integrační varianty zůstává nadané dítě ve své původní třídě a škole a učitel či učitelé se dítěti speciálně věnují.

Obě varianty mají své výhody a nevýhody. Výhodou separační varianty je například individuální přístup, nižší počet žáků ve třídě nebo možnost volby učebních témat. Za nevýhody této varianty považují odborníci především nedostatek odborné nebo speciální literatury pro vzdělávání nadaných dětí. Výhodou integrované varianty je začlenění nadaného jedince v běžné třídě a předcházení tak střetům povýšenosti a nadřazenosti s jeho vrstevníky a vzájemná možnost potkávat a respektovat lidi s různým IQ, což má velký význam pro rozvoj osobnosti žáka. Nevýhodou integrované metody může být například náročná příprava učitele na vyučování a také nedostatek speciální literatury pro vzdělávání nadaných dětí.

Ve školských systémech je používána vzájemná kombinace těchto variant, která je označována jako varianta kombinovaná (Hříbková, 2009; Kovářová, Klugová, 2009).

Autorky Kovářová, Klugová (2009) uvádí následující vzdělávací a podpůrné programy pro nadané jedince, které mají za úkol podpořit rozvoj výrazných schopností dítěte, a jež se zaměřují na:

- rozvoj silných stránek nadaných tj. vzdělávací nabídky spočívající v optimálním podněcování nadaného jedince ze strany rodičů a učitelů, které umožňují rozvoj jeho vědomostí a dovedností.
- rozvoj slabších stránek nadaných tj. podpůrné programy zaměřující se na oblast zlepšování možných deficitních oblastí nadaného jedince,
- prevence či zmírnění osobnostních nebo sociálních problémů nadaných, a to prostřednictvím využití podpůrných nabídek.

4.1 Vzdělávací potřeby nadaných dětí předškolního věku

Pro rozvíjení nadání u dětí předškolního věku se jako vhodné jeví obohacující programy, které rozšiřují jejich všeobecný rozhled a prohlubují jejich dosavadní znalosti, a to s cílem podněcování rozvoje celého potenciálu osobnosti dítěte. Výhodou této formy je také integrace nadaných jedinců do běžné třídy mezi své vrstevníky. V praxi je obohacující forma vzdělávání a výchovy realizována vhodným výběrem rozvíjejících metod a úkolů orientované na různé oblasti, které jsou zahrnuty v připraveném programu, a to nejlépe pro dostatečně dlouhé časové období (půl roku či celý školní rok). Další možností je zadávání různých úkolů příležitostně dle zbývajících času. Tento způsob však může být doprovázen nesystemačností, proto není pro rozvoj nadaných dětí tak efektivní. Je však na pedagogovi jaký způsob zvolí, a to také s ohledem na podmínky v mateřské škole.

Konkrétní úkoly je třeba vybírat na základě několika skutečností, protože ne všechny úkoly mohou být pro nadané jedince vhodné z hlediska jejich stupně obtížnosti. Při výběru úkolů je především třeba volit komplexnější úkoly a úkoly s možností variace obtížnosti. Vhodné je také vybírat úkoly, u kterých je možnost kooperativních a kompetitivních aktivit. Na překážku také není zadávání domácích úkolů (Mertin, Gillernová, 2010).

Forťtík, Forťtíková (2007) uvádí následující pravidla komunikace uplatňující se při práci s nadanými dětmi předškolního věku:

- neautoritativní komunikace, neboť autoritativní styl výchovy a komunikace vnímají nadané děti jako osobní křivdu, cítí se neporozuměné a brání se uzavíráním do sebe či útokem.

- pozorné naslouchání dětí předškolního věku, kteří jsou již v útlém věku velmi komunikativní. V tomto případě není důležitá jen soustředěná pozornost a trpělivé naslouchání, ale také schopnost respektovat jejich názor.
- nenutit nadané dítě do činnosti tak, aby mělo svůj prostor pro vlastní objevování a hledání nových řešení, a zasáhnout jen v případě, kdy záměrně odmítá udržet kázeň nebo nerespektuje stanovená pravidla.
- prostor pro prezentaci dítěte, v rámci kterého má možnost ukázat své výtvary, nápady či jiné myšlenky, a který mu umožní zažít obdiv, pocit uznání a pochvalu ze strany dospělých nebo svých vrstevníků.
- provádět společné hodnocení činností popřípadě dát nejdříve prostor dítěti ke zhodnocení svých činností, a tím se vyhnout přímé kritice dítěte, neboť nadané děti jsou na kritiku citlivé. Vlastním zhodnocením se postupně naučí posuzovat své nedostatky, což také dále napomáhá k pozitivnímu postoji k přijetí kritiky.

Ve spoustě mateřských škol (MŠ) se můžeme běžně setkat s různými vzdělávacími a rozvíjejícími nabídkami pro všechny děti předškolního věku, které se vyznačují svou pestrostí a tvoří tak dostatečnou základnu právě pro tvorbu náročnější nabídky pro specifické skupiny dětí. V praxi se nejlépe uplatňuje integrace nadaných dětí do kolektivu, která umožňuje, že tyto děti nejsou nijak tlumeny ve svém rozvoji a zároveň nejsou nuceny do předčasné specializace. Výchovně vzdělávací potřeby pro mimořádně nadané děti jsou zakotveny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Cíle, obsah a podmínky vzdělávání jsou pak obsaženy i ve školním vzdělávacím programu, jež připravují pedagogové MŠ. Lze tedy předpokládat, že potřeby nadaných jedinců jsou adekvátně uspokojovány, a to také za pomoci aktivního přístupu pedagogů (Mertin, Gillernová, 2010).

Autoři Mertin, Gillernová (2010) také zdůrazňují neméně důležitou spolupráci s rodiči. Spolupráce s rodiči nadaných dětí předškolního věku a celková podpora ze strany rodiny je podmínkou pro efektivní rozvoj nadání dítěte. Komplexní péče spočívá v dlouhodobém výchovně vzdělávacím a systematickém působení nejen ze strany mateřské školy, ale také rodiny. V současné době již mají rodiče k dispozici dostatečné informace zaměřující se na problematiku rozvoje potenciálu nadaných dětí. Jednou z možností je vytváření pestrého rodinného programu pro volný čas zaměřujícího se na sportovní aktivity, kulturní aktivity, návštěvy poznávacích akcí či institucí, které dítěti umožňují získávat nové vědomosti,

seznamovat se s novými jevy či situacemi a vytvářet si vztah k určitým činnostem a prohlubovat zájem o ně. Ze strany rodičů je důležitá vyváženost jednotlivých činností.

Rodiče nadaného dítěte předškolního věku mohou být postaveni před otázkou, zda by mělo jejich dítě nastoupit povinnou školní docházku předčasně, což je z hlediska právní úpravy povoleno. Při zvažování této možnosti je třeba přihlížet k posouzení pedagogicko-psychologické poradny obsahující zralost dítěte a jeho jednotlivé složky osobnosti, dále je potřeba vycházet z konkrétní situace dítěte, z rodinných podmínek a také ze situace v budoucí škole, kterou by dítě mělo navštěvovat. Rozhodování je v jednotlivých případech vždy individuální a velkou roli zde hraje také samotný zájem dítěte (Mertin, Gillerová, 2010) .

4.1.1 Podmínky vzdělávání dětí v MŠ

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2009), jenž se zaměřuje na všestranný osobnostní vývoj dítěte, vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Nejdůležitějším bodem je zde individuální péče zaměřující se na oblast rozvoje řeči, rozvoje myšlení, hrubé a jemné motoriky, rozvoj praktických dovedností, kreativitu, sociální a citový vývoj a správné životní postoje a návyky. Neméně důležitá je zde spolupráce s rodiči.

Vzdělávání dětí se uskutečňuje na základě třídních vzdělávacích programů, které jsou zpracovány v návaznosti na Školní vzdělávací program (ŠVP) a jsou vždy přizpůsobeny konkrétní situaci ve třídě, tedy věku dětí, jejich schopnostem, integraci atd. Nedílnou součástí vzdělávání jsou mimoškolní aktivity, které zpestřují a obohacují výchovně-vzdělávací proces, a v rámci kterých mateřská škola úzce spolupracuje s jinými subjekty, kterými jsou například Dům dětí a mládeže, Základní lidová škola umění či základní školy.

Obsah vzdělávání obsahuje čtyři části:

Oblast biologická – dítě a jeho tělo - zaměřující se na stimulaci a podporu vývoje dítěte, zlepšování jeho fyzické zdatnosti, rozvoj pohybové a manipulační dovednosti, a s tím související sebeobslužné návyky.

Oblast psychologická – dítě a jeho psychika – zahrnující jazyk, řeč, poznávací schopnosti, myšlenkové operace, představivost, fantazii, city a vůli, přičemž vyvážený rozvoj těchto podoblastí postupně formuje zdravé sebepojetí dítěte, rozvoj intelektu a poznávacích procesů.

Oblast interpersonální – dítě a ten druhý – se zaměřuje na podporu utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či vrstevníkovi a dospělému se snahou posilovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu jejich vzájemných vztahů. Cílem je naučit se vnímat, respektovat a tolerovat druhého člověka.

Oblast sociálně-kulturní – dítě a společnost – představuje uvedení dětí do společnosti ostatních lidí, do světa kultury a umění s cílem pomoci mu osvojit si potřebné dovednosti, návyky a postoje a naučit se přijímat základní společenské, morální a estetické hodnoty.

Oblast environmentální – dítě a svět – se zaměřuje na vytvoření vědomostí, dovedností a postojů, jež se vztahují k blízkému okolí dítěte s cílem zvětšovat okruh jeho zájmů, a to ve vztahu k životnímu prostředí a přírodě.

Hlavním cílem je vytváření kladných postojů dětí k pomoci starším, handicapovaným či nemocným lidem, k nedotknutelnosti lidských práv, individuální svobodě, rovnosti všech lidí, solidaritě se slabými či ohroženými, ke zdraví, životu a životnímu prostředí.

Vzdělávání je realizováno formou prožitkového učení, tedy formou hry nebo činnosti, které dítě vnitřně motivuje a citově ji prožívá. Aktivity vykonávané v průběhu dne jsou tedy založeny na herních prvcích, které podporují kreativitu a tvořivost dětí. Zvláštní pozornost je věnována získávání klíčových kompetencí, které jsou potřebné k úspěšnému pokračování v celoživotním vzdělávání (Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2009).

Vzdělávací program pro děti předškolního věku, tedy děti ve věku 5-7 let, se zaměřuje na poznávání krásy přírody a zákonitostí života, které děti provázejí při rozvoji smyslového vnímání i rozvoji pohybových aktivit, orientaci v prostoru i čase. Pozornost je věnována také zdokonalování konstruktivních činností, které souvisí s vyspělejší manuální zručností dětí. Důležité jsou také aktivity zaměřené na pochopení a splnění složitějších úkolů a procvičování krátkodobé i dlouhodobé paměti. Hlavním cílem vzdělávání je zkoumání a upevňování znalostí a vědomostí dětí, přičemž pozornost je věnována všestrannému rozvoji dítěte, jeho samostatnosti, vyjadřování pocitů, schopnosti dovyprávění kratšího příběhu, rozeznávání a pojmenovávání základních geometrických tvarů nebo porovnávání počtu.

Jednotlivé vzdělávací cíle pro děti předškolního věku, včetně vzdělávací nabídky klíčových kompetencí, uvádím v příloze (Třídni vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2010).

Ve Školním vzdělávacím programu MŠ (2009) je věnována pozornost také problematice mimořádně nadaných dětí. Pro tyto jednotlivce je vypracováván individuální vzdělávací program, jehož obsah a podmínky jsou přizpůsobovány právě mimořádným schopnostem dítěte. Vzdělávání je tak doplňováno nabídkou dalších aktivit zaměřující se na specifické zájmy a schopnosti dítěte. Tyto individuální plány bývají součástí třídního vzdělávacího plánu, se kterým jsou propojeny. Péče o nadané děti je zde zajištěna pedagogy, jenž se na danou problematiku specializují, kteří vypracované programy konzultují s řediteli MŠ. Při poradenství týkající se práce s nadanými dětmi MŠ spolupracuje s Pedagogicko-psychologickou poradnou a s Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR v Praze.

4.2 Individuální vzdělávací plán

Individuální vzdělávací plán (IVP) je závazný pracovní materiál, který slouží osobám, které se podílejí na výchově a vzdělávání nadaného jedince integrovaného v běžné třídě. Vzniká za spolupráce několika osob tj. pedagoga, vedení školského zařízení, rodičů, pracovníka pedagogicko-psychologické poradny atd. Jeho hlavním cílem je, umožnit nadanému jedinci pracovat individuálním tempem bez ohledu na stávající učební osnovy, efektivněji využít jeho předpoklady, motivovat ho a podporovat v jeho zájmu. Pedagog tak může s nadaným jedincem pracovat na takové úrovni, které on dosahuje. Důležitá je také spolupráce s rodiči, kteří jsou obeznámeni s aktuální situací a mimořádnými předpoklady svého dítěte a jsou spoluodpovědní za výsledky práce svého dítěte (Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2009).

Při tvorbě IVP se vychází ze školského zákona, Školního vzdělávacího programu, závěrečné zprávy a doporučení z pedagogicko-psychologické poradny, pedagogické diagnostiky a vyjádření rodičů či zákonných zástupců nadaného jedince. Další stěžejní náležitosti IVP jsou následující:

- základní údaje tj. jméno, příjmení, datum narození, bydliště, školní rok,
- závěrečná zpráva z pedagogicko-psychologické poradny včetně doporučení.
- organizace péče ve školském zařízení tj. učební dokumenty, na základě kterých se uskutečňuje vzdělávání, časový harmonogram, personální zajištění,
- pedagogická diagnostika tj. hodnocení aktuální úrovně jednotlivých dovedností,
- upravený učební plán tj. individuální modifikace vzdělávacího programu a jeho obsahové úpravy,

- cíl, kterého má být dosaženo, obsahující jednotlivé vzdělávací cíle,
- formy a metody výuky,
- používané učební pomůcky a materiály,
- organizace výuky,
- časový harmonogram,
- způsob hodnocení, klasifikace a ověřování vědomostí
- způsob vyhodnocování IVP popř. rozhodnutí do budoucna,
- spolupráce s rodiči a s pedagogicko-psychologickou poradnou,
- finanční zajištění,
- osoby, podílející se na tvorbě a realizaci IVP (Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2009).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 POPIS VÝZKUMU

5.1 Výzkumný problém

V mateřských školách probíhá vzdělávání dětí předškolního věku na základě učebních osnov stanovených v ŠVP pro předškolní vzdělávání, jež vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Výzkumný problém spočívá ve zjištění, zda dosavadní učební osnovy jsou stanoveny adekvátně k dosaženým znalostem a dovednostem dětí předškolního věku, které vykazují specifické dovednosti v určité oblasti vzdělávání. Pro tyto nadané jedince je vhodné realizovat vzdělávání formou individuálního vzdělávacího plánu. Tvorba IVP a jejich následné využití v praxi je jistě velkým přínosem pro pedagogy MŠ, neboť pedagogové s touto problematikou dosud nemají velké zkušenosti.

5.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je tvorba návrhů individuálního vzdělávacího plánu pro nadané děti předškolního věku.

Dílčí cíle výzkumu jsou následující:

- Identifikovat nadané dítě předškolního věku.
- Zpracovat případovou studii vybraného nadaného dítěte předškolního věku, a to na základě analýzy dokumentů.
- Zpracovat návrh individuálního vzdělávacího plánu pro vybrané nadané dítě předškolního věku.

5.3 Volba případů

Výzkumný vzorek ve výzkumu tvořily 3 děti, jejichž nadání bylo odhaleno na základě vlastního identifikačního procesu. Identifikaci jsem uskutečnila prostřednictvím nominačního dotazníku kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku (viz Tab. 2.). Kritériem pro zařazení dítěte do výzkumu bylo hodnocení ve výše zmíněném dotazníku, a to konkrétně v kategorii téměř vždy a často, které dosahovalo hodnoty 77% a výše. Výzkumný tvorek tvořily děti, jejichž složení dle pohlaví a věku bylo následující:

- dívka Sára, věk 6 let,
- chlapec Tomáš, věk 6 let,
- chlapec Luboš, věk 6 let.

5.4 Druh výzkumu

Pro účely výzkumu jsem využila kvantitativní i kvalitativní výzkumný postup. Jedná se tedy o výzkum smíšený.

Pro realizaci kvantitativního výzkumu jsem zvolila nominační dotazník zaměřující se na identifikaci kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku.

Nominační dotazník, při jehož sestavování jsem čerpala z několika zdrojů (Hříbková, 2009; Fořtík, Fořtíková, 2007), zahrnuje třináct otázek. Při jeho sestavování jsem čerpala z dostupných dotazníků zpracovaných právě výše zmíněnými autory a záměrně jsem volila převážně takové otázky, ve kterých se uvedení autoři shodovali. Odpovědi na dotazované otázky, které sledují kognitivní charakteristiky nadaného dítěte předškolního věku a jejich různé projevy chování, bylo možné kategorizovat do čtyř stupňů: téměř vždy, často, občas, zřídka. Přičemž pro účely výzkumu bylo stěžejní hodnocení v kategorii téměř vždy a často, jehož vyšší frekvence může svědčit o nadání dítěte.

Ukázku nominačního dotazníku uvádím níže.

V rámci kvalitativního výzkumu jsem vycházela z dostupných zdrojů dat, které jsem dále využila pro zpracování kazuistik a návrhů individuálního vzdělávacího plánu pro vybrané děti. Zdroje dat pro kvalitativní výzkum tvořily záznamové archy pro sledování a hodnocení rozvoje dítěte za období září 2010 – březen 2011, které obsahují čtvrtletní hodnocení dítěte v jednotlivých oblastech.

Ukázka záznamového archu pro sledování a hodnocení rozvoje dítěte je uvedena v příloze P I.

**NOMINAČNÍ DOTAZNÍK PRO IDENTIFIKACI
KOGNITIVNÍCH CHARAKTERISTIK NADANÉHO DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO
VĚKU**

Jméno dítěte:

Věk:

Třída:

Č.otázk	Charakteristika	Téměř vždy	Často	Občas	Zřídka
1.	Má na svůj věk širokou slovní zásobu a vyspělý verbální projev?				
2.	Klade množství otázek a je zvědavý?				
3.	Vyhledává stále nové úkoly a aktivity?				
4.	Dává přednost komplexním a náročným úkolům?				
5.	Je vytrvalý a zůstává u úkolů, dokud je nevyřeší?				
6.	Pracuje raději nezávisle nebo dokonce samostatně?				
7.	Při hře vymýšlí stále něco nového?				
8.	Myslí rychle?				
9.	Vybavuje si snadno fakta?				
10.	Zajímá se a chce znát, jak věci fungují?				
11.	Začne se snadno nudit?				
12.	O určitém tématu ví a zná skutečně mnoho? (např. o matematice, astronomii, historii atd.)				
13.	Mohl by se učit mnohem rychleji, než předepisují osnovy?				

Tab.2. Nominační dotazník pro identifikaci kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku.

5.5 Analýza dat

V rámci kvantitativního výzkumu analyzuji nominační dotazníky jednotlivých dětí, přičemž stěžejní je hodnocení v kategorii téměř vždy a často. Na základě vyhodnocení jednotlivých dotazníků jsem děti rozdělila do čtyř skupin, a to podle dosaženého bodového hodnocení. Pro účely výzkumu jsem vybírala děti, jejichž frekvence odpovědí se v kategorii téměř vždy a často pohybovala v rozmezí 13 – 10 bodů, což představovalo jejich úspěšnost ve výši 77% a výše.

Jak uvádí autor Švaříček (2007), pro případové studie dosud nejsou stanoveny konkrétní specifické metody. Za společný znak, ve srovnání s ostatními metodami, lze považovat ucelený pohled na případ, jež je cílem výzkumu. Analýzu dat je nutné provést takovým způsobem, aby bylo možné nalézt odpovědi na otázky položené ve výzkumu.

Někteří metodologové (Stake 1995, Yin 2003) se snažili zpracovat alespoň rámcové návody, jak při analýze postupovat. Za nejpropracovanější pokus lze považovat přístup autorů Milese a Hubermana (1994). Ten je založen na porovnávání hledání a segmentování dat do systému kategorií, přičemž klade důraz na grafické znázornění a vyjádření vzájemných vztahů a souvislostí případu.

Vzhledem k cíli výzkumu jsem se rozhodla použít kategorie: obecná, analytická.

6 VLASTNÍ VÝZKUM

Vlastní výzkum se skládá z těchto částí:

- identifikace nadaného dítěte předškolního věku,
- tvorby případových studií,
- tvorby návrhů individuálního vzdělávacího plánu.

6.1 Identifikace nadaného dítěte předškolního věku

Pro účely svého výzkumu jsem si zvolila děti předškolního věku navštěvující MŠ.

Mateřská škola společně s dalšími dvěma základními školami tvoří areál škol, jež se nachází v klidové části města. Je tvořena čtyřmi budovami, které jsou vzájemně propojeny spojovacím koridorem, z toho jedna budova slouží jako školní kuchyň s veškerým skladovým a zásobovacím zázemím. Ve zbývajících budovách jsou dostatečně prostorné třídy s hernami a vlastním sociálním zařízením, do kterých jsou rozděleny děti dle příslušné věkové kategorie. Komplex budov je obklopen velkou školní zahradou, kterou je možné využívat pro sezónní aktivity, a na které se nachází několik menších hřišť a bazén s brouzdalištěm. V jednotlivých budovách je celkem osm tříd, v nichž jsou děti rozděleny dle věku či speciálních potřeb. Kapacita mateřské školy je 200 dětí.

Do svého výzkumu jsem zahrнула děti, které MŠ navštěvují posledním rokem, a v září 2011 zahájí povinnou školní docházku. Přehled jednotlivých tříd a počet dětí uvádím v tabulce (Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2009).

Budova	Třída	Název	Věk dítěte	Počet dětí
A	III.	Veverky	5-6	25
B	III.	Motýlci	5-6	28
D	I.	Včelky	5-7	28

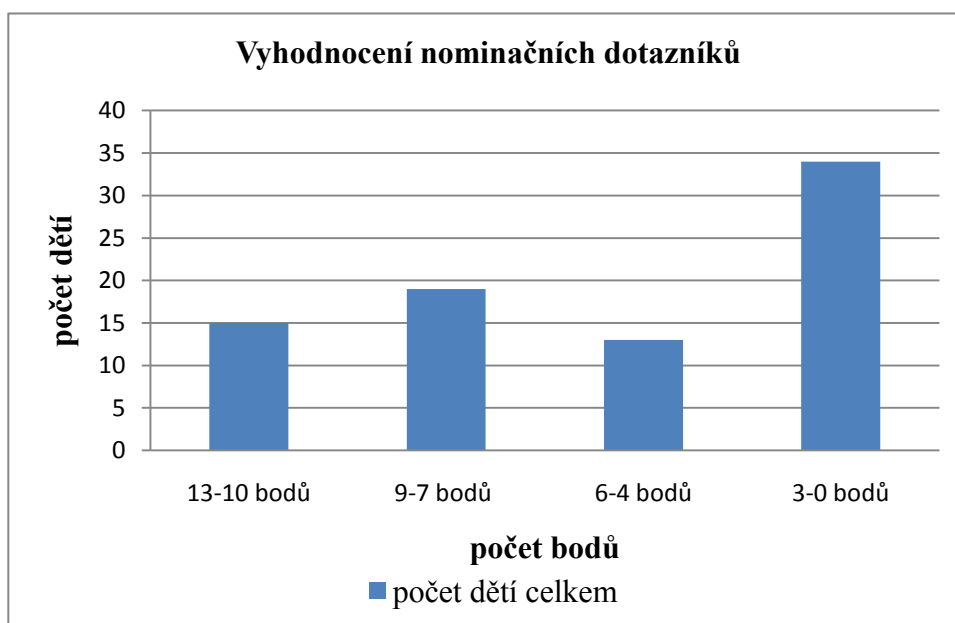
Tab. 3. Přehled jednotlivých tříd MŠ pro děti

předškolního věku

Skupinu hodnocených tvořilo 81 dětí, z toho 43 dětí byla děvčata. Jak jsem již uvedla, jednalo se o děti předškolního věku, tedy 5-7 leté. U jednotlivých otázek jsem sledovala hodnocení v kategorii **téměř vždy a často versus občas a zřídka**, například 11x2. To znamená, že z celkových 13 odpovědí, bylo 11 označeno v kategorii téměř vždy a často a zbývající 2 odpovědi byly označeny v kategorii občas a zřídka.

Na základě zjištěných výsledků jsem rozdělila jednotlivé děti do čtyř skupin, a to následovně:

- děti, u kterých byla frekvence odpovědí v kategorii téměř vždy a často v rozmezí 13-10 bodů,
- děti, u kterých byla frekvence odpovědí v kategorii téměř vždy a často v rozmezí 9-7 bodů,
- děti, u kterých byla frekvence odpovědí v kategorii téměř vždy a často v rozmezí 6-4 bodů,
- děti, u kterých byla frekvence odpovědí v kategorii téměř vždy a často v rozmezí 3-0 bodů.

Graf. 1. Vyhodnocení nominačních dotazníků pro identifikaci kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku

První skupinu tvořily děti, jejichž bodové hodnocení se v kategorii téměř vždy a často pohybovalo v rozmezí 13 až 10 bodů. Tedy minimálně 10 dotazovaných otázek, což představuje 77% z celkového počtu otázek, bylo označeno ve výše uvedené kategorii. Zbývající otázky byly označeny v kategorii občas a zřídka. Těchto dětí bylo, z celkového počtu 81 dětí, celkem 15. Z toho 6 tvořila děvčata.

Druhou skupinu tvořily děti, jejichž bodové hodnocení bylo v kategorii téměř vždy a často v rozmezí 9 – 7 bodů. To znamená, že minimálně 54% a maximálně 76% odpovědí bylo označeno ve výše uvedené kategorii. Zbývající otázky byly označeny v kategorii občas a zřídka. Děti spadajících do této skupiny bylo, z celkového počtu 81 dětí, celkem 19. Z toho 11 dětí tvořila děvčata.

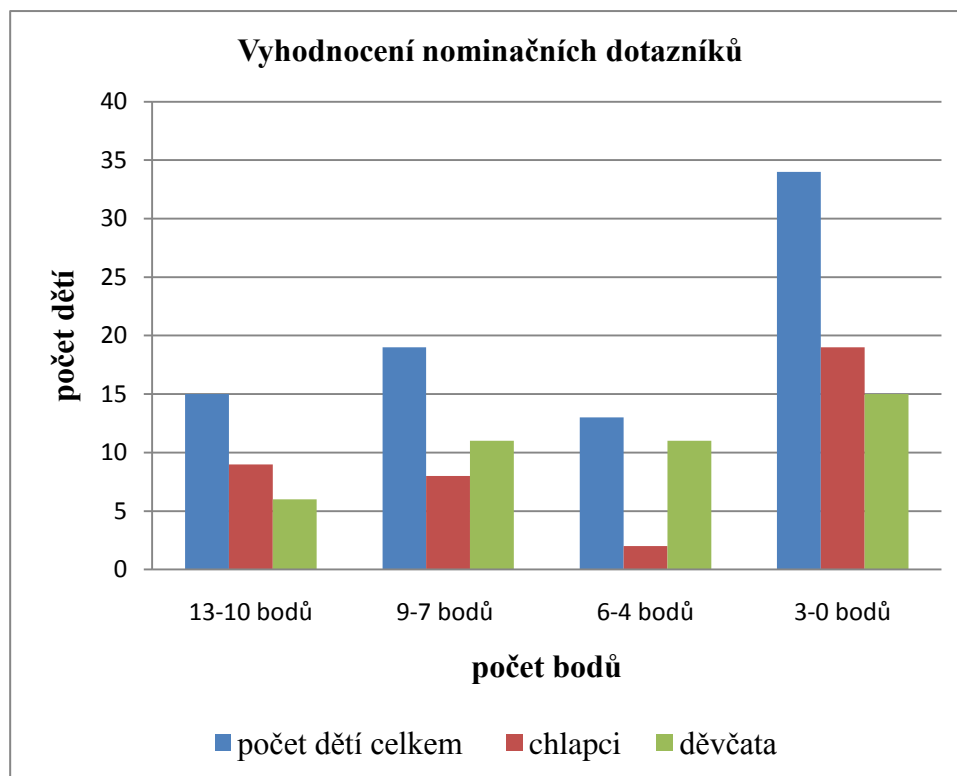
V těchto skupinách dětí převažovalo hodnocení v kategorii téměř vždy a často a dosahovalo hodnoty 50% a výše. Další dvě skupiny tvořily děti, u kterých převažovalo hodnocení v kategorii občas a zřídka a jejich hodnocení dosahovalo hodnot 46% a níže.

Třetí skupinu tvořily děti, u kterých se hodnocení v kategorii téměř vždy a často pohybovalo v rozmezí 6 až 4 bodů, z čehož vyplývá, že větší část dotazovaných otázek byla označena v kategorii občas a zřídka. Toto hodnocení již bylo pod hranicí 50% a pohybovalo se ve výši 31% až 46%. Tuto skupinu, z celkového počtu 81 dětí, tvořilo 13 dětí, z toho 11 dětí byla děvčata.

Nejpočetnější skupinu tvořily děti, jejichž hodnocení se v kategorii téměř vždy a často pohybovalo v rozmezí 3 až 0 bodů. Převážná část dotazovaných otázek byla označena v kategorii občas a zřídka. Jejich hodnocení dosahovalo nejvýše 30%. Do této skupiny se, z celkového počtu 81 dětí, zařadilo celkem 34 dětí, z toho 15 dětí byla děvčata.

Celkové vyhodnocení nominačních dotazníků bylo následující. Z celkového počtu 81 dětí:

- 15 dětí, z toho 6 byla děvčata, dosahovalo hodnocení ve výši 77% a více.
- 19 dětí, z toho 11 byla děvčata, dosahovalo hodnocení ve výši 54% až 76%.
- 13 dětí, z toho 11 dětí byla děvčata, dosahovalo úspěšnosti ve výši 31% až 46%.
- 34 dětí, z toho 15 dětí byla děvčata, dosahovalo úspěšnosti ve výši 30% a méně.

Graf. 2. Vyhodnocení nominačních dotazníků pro identifikaci kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku dle pohlaví

6.2 Případové studie

V této části uvádím případové studie vybraných nadaných dětí předškolního věku. Jednotlivé studie zahrnují:

- obecnou charakteristiku,
- analýzu jednotlivých dovedností.

6.2.1 Sára

Obecná charakteristika

Sára se projevovala jako bezprostřední, veselá a komunikativní děvče. Přestože se u ní občas objevují sklony k panovačnosti vůči vrstevníkům či pedagogům, je mezi spolužáky oblíbená. Je samostatná a o své věci se dokáže postarat. Spolehlivě zvládala pravidelné denní úkony, jako například hygiena, stolování či oblékání. Sama si poradila také s běžnými problémy zahrnující přípravu, úklid či srovnání pomůcek a hraček. Také ve známém prostředí se pohybovala samostatně. V případě potřeby si dokázala říci o to, co potřebovala a dokázala vyřídit drobný vzkaz. Při neřízených činnostech dávala přednost společným aktivitám v kolektivu ostatních děvčat. Při řízených činnostech pracovala pečlivě a soustředěně.

Vyhodnocení nominačního dotazníku dosahovalo v kategorii téměř vždy a často hodnoty 77%.

Analýza jednotlivých dovedností

Dívka je dostatečně fyzicky vyspělá s dobrou pohybovou koordinací těla. Bez problémů například udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, hází a chytá míč. Dívka má vyhraněnou laterální, tužku drží správně v pravé ruce a tu preferuje také při jiných činnostech. Při psaní či kreslení dokáže spolehlivě vést stopu tužky a zvládne napodobit základní geometrické obrazce, tvary, popřípadě písmena. Dívka vyniká při výtvarných či tvořivých činnostech. Velmi zručně si vede při manipulaci s předměty, pomůckami, nástroji či hračkami. Preciznost se projevuje při práci s nejmenšími předměty či částicemi.

Dívka běžně komunikuje s dětmi i s dospělými. Při komunikaci využívá širokou slovní zásobu, mluví ve větách a spolehlivě dokáže převyprávět příběh či popsat situaci. Je zvědavá, často se vyptává na věci, jež se dějí v jejím okolí. Uplatňuje základní společenská pravidla tj. umí pozdravit, omluvit se, požádat či poděkovat. Rozumí výrazům vyjadřující ča-

soprostorovou orientaci a také tyto výrazy správně používá. Při řešení různých situací ve třídě ráda přispěje svým nápadem a dokáže vyslovit a obhájit svůj názor. Bezproblémová komunikace se projevuje také v případě vyjednávání či dohody.

Sára se zapojuje do práce ve skupině. Při kolektivní činnosti má tendenci dominovat ve skupině svých vrstevníků, spolupracuje a snaží se přispět svými nápady a znalostmi. Respektuje pokyny pro práci či činnosti a řídí se jimi. Orientuje se ve svém blízkém okolí, dokáže říci, kde bydlí, kam chodí do školky či jiné informace o rodině. Ovládá základní poznatky o světě, přírodě a životě lidí a rozumí běžným dějům, jevům a situacím, se kterým se v praktickém životě setkává. Dokáže odhadnout nebezpečnou situaci.

Dívka vystupuje samostatně, má svůj názor a dokáže vyjádřit souhlas či nesouhlas s určitou věcí. Projevuje se jako emočně stálá, bez výrazných výkyvů nálad. Dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci popřípadě odložit určité přání na pozdější dobu. Bez problémů také zvládá odloučení od rodinných příslušníků a přiměřeně reaguje na drobný neúspěch.

Sára zvládá také činnosti související s oblastí sluchové a zrakové percepce. Spolehlivě rozlišuje barvy, tvary, figury či pozadí různých předmětů. Dokáže najít rozdíly na dvou obrázcích nebo na dvou podobných slovech a také dokáže složit obrázek z několika tvarů a slovo z několika slabik. Také dokáže pracovat se strukturou slov, například zvládne hrát slovní fotbal, vytleskat ve slově slabiky. Dívka nemá problém postřehnout změny ve svém okolí. Rozlišuje zvuky a sluchově zvládne rozpoznat hlásku ve slově.

Dívka spolehlivě zvládá operace týkající se porovnávání, třídění, řazení číselných představ a řešení problémů. Dovede porovnávat velikost či tvar předmětů či kategorizovat předměty dle daného kritéria (barvy, tvaru). Taktéž dovede seřadit předměty podle velikosti vzestupně i sestupně. Zvládne vyjmenovat číselnou řadu do patnácti. Při prováděné činnosti přemýšlí, odpovídá na položené otázky, dokáže řešit jednoduché problémy či situace. Zvládá řešení a zapojuje se při řešení slovních příkladů, úloh, hádanek či rébusů.

Dívka dokáže soustředit pozornost na činnosti po určitou dobu 15 minut i více a neodbíhá od nich. Soustředí se i na ty činnosti, které jí byly zadány, ale nejsou pro ni zajímavé. Dokáže si zapamatovat, co prožila, slyšela či viděla a tyto zážitky je schopná si po určité době vybavit a převyprávět je. Při pracovních činnostech dokáže přijmout zadaný úkol či povinnost a postupovat dle pokynů. Na zadané úkoly se plně soustředí, nemá tendence odbíhat

od nedodělané práce a dokáže vyvinout úsilí k jejímu úplnému dokončení. Přednost dává novým a náročnějším úkolům, které zpracovává raději samostatně.

6.2.2 Tomáš

Obecná charakteristika

Tomáš se projevoval jako bezprostřední komunikativní a kamarádský chlapec. V kolektivu je oblíben a má mezi svými vrstevníky kamarády. Projevoval se jako samostatný jedinec, který spolehlivě zvládal běžné denní úkony spojené s hygienou, stolováním, oblékáním, přípravou na řízené činnosti, úklidem. Dokázal se postarat o své věci, říci si o věc, kterou potřebuje či předat drobný vzkaz. Ve známém prostředí se pohyboval a vystupoval samostatně. V kolektivu dával přednost aktivitám, které se zaměřovaly na konstruktivní činnost, u níž projevoval velkou pečlivost a trpělivost.

Vyhodnocení nominačního dotazníku dosahovalo v kategorii téměř vždy a často hodnoty 85%.

Analýza jednotlivých dovedností

Tomáš má dobrou fyzickou koordinaci těla. Spolehlivě zvládne pohybové aktivity, tj. chytání, házení, udržení rovnováhy, běh, skok. Chlapec má vyhraněnou laterální. Při psaní, kreslení či jiných činnostech upřednostňuje pravou ruku. Je velmi zručný při zacházení či manipulaci s předměty. Výraznou zručnost a vytrvalost vykazuje především při činnostech s malými předměty či drobnými dílky, a to zejména při práci se stavebnicemi. Zručně zachází také při manipulaci s pomůckami či nástroji. Přestože přetrvávají občasné potíže při správném držení tužky, chlapec dokáže bez problémů tužkou napodobit základní geometrické tvary, jiné tvary či písmena.

Chlapec bez problémů komunikuje s ostatními dětmi i dospělými. Při řeči často využívá širokou slovní zásobu, mluví ve větách, dokáže popsat určitou situaci či převyprávět krátký příběh. Gramatickou správnost řeči a slovní zásobu projevuje také při častých otázkách, neboť chlapec je zvědavý a rád se zajímá o své okolí či o to, jak fungují určité věci. Rozumí běžně užívaným výrazům. V komunikaci mu nedělá problém také uplatňování základních společenských pravidel tj. pozdravit, poděkovat či omluvit se a požádat o určitou věc. Dokáže si říci o věc, kterou potřebuje. Vyspělou komunikaci projevuje i v případě vyslovení a obhájení svého názoru či při vyjednávání a dohody s pedagogem či svými vrstevníky. Často projevuje snahu přispět svým názorem či nápadem v případě řešení společného

problému ve třídě. Občasné problémy chlapec vykazuje při užívání pojmů vyjadřujících časoprostorovou orientaci.

Tomáš se zapojuje při skupinových činnostech, v rámci kterých má tendenci dominovat nad ostatními vrstevníky a řídit činnosti. Pokyny či rady ze strany pedagoga respektuje a řídí se jimi. Spolehlivě se orientuje ve svém blízkém okolí či širším okolí. Ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně a také nemá problémy s adaptací v novém prostředí, ve kterém se s pomocí dospělého dokáže lehce zorientovat. Rozumí běžným dějům, jevům a situacím z oblasti přírody, světa či života lidí. Dokáže odhadnout nebezpečnou situaci a v případě, že se v takové situaci ocitne, neriskuje.

Chlapec se projevuje jako emočně stabilní. Vystupuje samostatně, dokáže říci svůj názor a vyjádřit souhlas či nesouhlas. Zvládá odloučení od rodičů, neprojevuje se výrazným střídáním nálad a úměrně reaguje na drobných neúspěch. Nenadálé změny mu nečiní potíže a dokáže se přizpůsobit konkrétní činnosti nebo situaci. Také dovede odložit své přání na pozdější dobu.

Chlapec bez problémů rozlišuje podstatné znaky předmětů. Dokáže rozlišit barvy, tvary, figury a pozadí a reaguje na změny ve svém okolí. Spolehlivě rozlišuje také zvuky. Chlapec dokáže složit obrázek z několika tvarů a slovo z několika slabik. Problémy byly zpočátku v oblasti rozeznání rozdílů na dvou obrázcích či na dvou podobných slovech, nicméně v současné době, chlapec již tuto činnost zvládá bez problémů. Občasné problémy však přetrvávají při práci se strukturou slov, což se projevuje při slovních hrách či vytleskávání slabik ve slově.

Tomáš zvládá logické i myšlenkové procesy. Uváživě odpovídá na položené otázky ze strany pedagoga, dokáže řešit jednoduché problémy či situace. Logicky postupuje také při řešení slovních příkladů, úloh či rébusů. Bez problémů zvládne i další jednoduché matematické úkony. Dovede porovnávat vlastnosti předmětů, jejich velikost či tvar, nebo třídít předměty dle zadaného kritéria. Taktéž dovede seřadit předměty dle jejich velikosti, vzestupně či sestupně. Zvládne vyjmenovat číselnou řadu a spočítat počet prvků v rozsahu do patnácti.

Chlapec zvládne soustředit pozornost na zadanou činnost po dobu 10 až 15 minut, avšak občas má potřebu odbíhat ke svým vrstevníkům a chybí mu motivace k dokončení svých úkolů. I přesto má často tendenci setrvat u zadaného úkolu či jiné povinnosti, dokud jej nevyřeší. Spolehlivě však zvládá i činnosti a aktivity, které pro něho nejsou aktuální a za-

jímavé, i když často dává přednost složitějším úkolům. Dokáže přijmout zadaný úkol či povinnost a postupovat při jejich plnění dle pokynů pedagoga. Při práci často pracuje raději samostatně. Úmyslně si zapamatuje zážitky či situace, které zažil v praktickém životě, a je schopný si tyto skutečnosti po přiměřené době vybavit a reprodukovat.

6.2.3 Luboš

Obecná charakteristika

Luboš se projevoval jako přátelský a komunikativní chlapec, i když za přítomnosti neznámé osoby se zpočátku choval rozpačitě a ostýchavě. V kolektivu je oblíbený, má zde kamarády. Při sebeobsluze je chlapec naprosto samostatný. Spolehlivě zvládal úkony spojené s hygienou, stolováním, oblékáním. Samostatně si vedl také při přípravě či úklidu pomůcek a hraček. Sám si poradil při řešení běžných problémů, jež zahrnují úklid či srovnání pomůcek. Chlapec se jevil slabší v mluvené řeči, konkrétně v případě potřeby říci si o určité věci. Přestože se zapojoval do kolektivních činností, bylo patrné, že občas dává přednost aktivitám v soukromí. Při řízených činnostech si vedl jistě a dle pokynů pedagoga.

Vyhodnocení nominačního dotazníku dosahovalo v kategorii téměř vždy a často hodnoty 85%.

Analýza jednotlivých dovedností

Chlapec má výbornou fyzickou koordinaci těla, což se projevuje v šikovnosti při pohybových aktivitách, konkrétně v pohybové orientaci při hrách. Rychle chápe pravidla her, které má tendenci dodržovat, a to i v případě, kdy pro něho nejsou atraktivní. Chlapec má vyhraněnou laterální, píše pravou rukou, i když přetrvávají potíže se správným držetím tužky. Při psaní bez problémů vede stopu tužky a dokáže napodobit různé tvary, geometrické obrazce či písmena. Zručně si vede při zacházení s předměty, pomůckami či nástroji. Velmi zručně si chlapec vede v oblasti jemné motoriky, konkrétně při manipulaci s menšími předměty například při práci se stavebnicemi technického druhu.

Přestože Luboš spolehlivě komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi i pedagogy, vykazuje v této oblasti občasné potíže. Ty se projevují při výslovnosti, neboť špatně vyslovuje některé hlásky a také někdy neformuluje slova do správných vět, což mu brání v dovednosti převyprávět příběh či popsat situaci. Z toho důvodu vznikají občasné problémy při vedení dialogu s vrstevníky či pedagogy, protože se v komunikaci necítí jistě a vznikají tak při mluvené řeči určitá nedorozumění. Tento menší handicap chlapce však

neodrazuje od častého kladení dotazů. Chlapec správně užívá tvary slov, rod, číslo, předložky a také rozumí a správně užívá pojmy, jež vyjadřují časoprostorovou orientaci. Umí pozdravit, požádat o něco či poděkovat a omluvit se. Spolehlivě si také poradí při vyjednávání či domluvě s vrstevníky nebo pedagogem. Ne vždy dokáže vyjádřit svůj názor a také ne vždy se zapojuje do problémů, které se řeší v rámci třídy.

Při skupinových aktivitách se chlapec zapojuje, spolupracuje se svými vrstevníky a řídí se pokyny určenými pedagogem. Při kolektivní činnosti se zapojuje bez větších projevů prosazování se. Chlapec se orientuje ve svém blízkém okolí, dokáže říci základní informace o rodině, kde bydlí, kam chodí do školky apod. Ovládá základní poznatky o přírodě, světě i o životě lidí. Ve známém prostředí se pohybuje samostatně a za pomoci dospělé osoby mu nečiní problémy také adaptace v novém prostředí.

Luboš se projevuje jako emočně stabilní bez výrazných výkyvů nálad. Zvládá odloučení od rodičů a také přiměřeně reaguje na neúspěch. Dokáže se přizpůsobit konkrétní situaci či činnosti a také nemá potíže v případě časového odkladu jeho přání. Občasné potíže přetrvávají při samostatném vystupování chlapce a prezentaci jeho nápadů, názoru či vyslovení souhlasu a nesouhlasu.

Chlapec dovede rozlišit podstatné znaky předmětů, jejich tvary, barvy, figuru či pozadí, a taktéž spolehlivě zvládne složit obrázek z několika tvarů či slovo z několika slabik. Občasné potíže má při rozlišení zvuku, což ho oslabuje při rozpoznání hlásky ve slovech. S tím se pojí potíže v dalších souvisejících činnostech, které se zaměřují na práci se strukturou slov. Občas chlapec vykazuje potíže také při hledání rozdílů na dvou obrázcích či dvou podobných slovech.

V oblasti logických operací si Luboš vede výborně. Spolehlivě zvládne činnosti spojené s porovnáváním vlastností předmětů dle pokynů, nebo činnosti zaměřené na kategorizaci předmětů podle zadaného kritéria (barvy, tvaru, velikosti). Taktéž zvládne seřadit předměty dle velikosti vzestupně či sestupně a potíže mu nedělá také vyjmenovat číselnou řadu a spočítat prvky či předměty do patnácti. Občasné potíže se vyskytují při myšlenkových operacích, konkrétně při řešení jednoduchých slovních úloh či příkladů nebo při řešení rébusů.

Chlapec dokáže přijmout zadaný úkol či povinnost a postupovat dle pokynů pedagoga. Zadaným úkolům se soustředěně věnuje a neodbíhá od nich, a to po dobu 10 – 15 minut. Občasné potíže se vyskytují v případě soustředěnosti na činnosti, jež pro chlapce nejsou

dostatečně aktuálně zajímavé, kdy jeho koncentrace po kratší době upadá. Přesto chlapec často rád vyhledává stále nové úkoly či aktivity. Potíže přetrvávají také v oblasti záměrného zapamatování konkrétní události či situace a její následné reprodukce.

6.3 Tvorba návrhů IVP pro nadané děti předškolního věku

V této části uvádím návrhy IVP pro výše uvedené děti.

6.3.1 Návrh IVP - Sára

Návrh individuálního vzdělávacího plánu	
<p>Jméno: Sára</p> <p>Věk: 6 let</p> <p>Období: duben- červen 2011</p>	
Aktuální úroveň dosažených vědomostí, dovedností a návyků	Sára projevuje nadprůměrnou úroveň ve verbální oblasti. Je velmi komunikativní s výbornými vyjadřovacími schopnostmi. Má vynikající všeobecný přehled a širokou slovní zásobu. Zvládá logické i myšlenkové operace. Prokazuje dobrou paměť, snadno si záměrně zapamatuje fakta, události či jiné situace, jež sama zažila, viděla či slyšela. Vykazuje výborné dovednosti v oblasti výtvarných a tvořivých činností.
Vzdělávací potřeby	<ul style="list-style-type: none"> - zvýšené poznávací potřeby – potřeba nových podnětů, velká zvědavost a zájem o okolní věci, diskutování o svých názorech - obohacování učebních osnov pro oblast jemné motoriky - individuální přístup k vykonávaným činnostem - individuální pracovní tempo - volba komplexních a náročných úkolů
Specifika práce (doporučení pro pedagogickou práci)	<p>Verbální oblast</p> <ul style="list-style-type: none"> - podporovat zvědavost dítěte a poskytovat nové podněty - diskutovat o společně prožitých událostech, akcích či programech - podporovat zájem o nové věci a poskytovat k nim komentář - umožnit diskusi o svých názorech - individuální rozhovor, rozhovory v kolektivu - četba a kontakt s literaturou - zařazovat hry se slovní tematikou - reprodukce pohádky či jiného příběhu, popis obrázku, recitace, zpěv - sledování televizních programů s naučnou tematikou

	<p>Logické operace a myšlení</p> <ul style="list-style-type: none"> - zařazovat cvičení na rozvoj logického myšlení (rébusy) - zařazovat vhodné myšlenkové úlohy (slovní úlohy, řešení problémů) - využívat při činnostech kreativní formy úkolů <p>Jemná motorika</p> <ul style="list-style-type: none"> - zařazovat při činnostech práci s netradičními materiály (barvy, papír, textil, peří apod.) - umožnit při činnostech využívat různé techniky (malování, koláže, mozaiky apod.) <ul style="list-style-type: none"> - respektovat individuální úroveň dovedností a dle potřeby a uvážení učitele obohacovat pracovní činnosti – zadávat další náročnější úkoly - umožnit pracovat rychlejším tempem - respektovat vlastní postupy práce - vyhradit čas pro individuální péči pedagoga - hodnotit v průběhu plnění činnosti - podporovat zájem o činnosti i mimoškolní zařízení (kroužky)
Organizace výuky	<ul style="list-style-type: none"> - integrace v běžné třídě
Metody a formy práce	<ul style="list-style-type: none"> - popis, srovnávání, pozorování, rozhovor, poslech, reprodukce či dovyprávění, vlastní prezentace, hraní rolí - tvořivé úlohy - prezentace vlastních řešení či myšlenek - kreativní činnosti - konstruktivní činnosti - zapojení do soutěží - samostatné práce, práce ve dvojicích či ve skupinách
Používané učební pomůcky a materiály	<ul style="list-style-type: none"> - knihy, encyklopedie, texty, slovní hry, obrazový materiál, pracovní listy, video nahrávky, - muzikoterapie - hry pro rozvoj myšlení - logické hry, pexesa, jazykolamy, domino - různorodé konstruktivní hračky - výtvarné potřeby a pomůcky - klasické i netradiční materiály (papír, textil, peří, sklo, dřevo, navlékací materiál apod.)
Vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet slovní vyjadřování - porozumět pojmům a pokynům přiměřené složitosti - rozvíjet myšlení a logické uvažování

	<ul style="list-style-type: none"> - prohlubovat specifické dovednosti - rozvíjet fantazii, kreativitu, trpělivost, soustředění - získat správné návyky při výtvarné činnosti a rozšiřovat je
Učební dokumenty	- ŠVP pro předškolní vzdělávání
Personální zajištění vzdělávání	- pedagog MŠ
Časový harmonogram	<ul style="list-style-type: none"> - 1x30 minut týdně individuálně, průběžně (verbální schopnosti) - 2x45 minut týdně (specifické dovednosti) - průběžně (logické a myšlenkové operace)
Dodatečné úpravy IVP	<ul style="list-style-type: none"> - obohacování učebních osnov z důvodu hlubokého zájmu dítěte - obohacování učebních osnov z důvodu rychlejšího osvojení dovedností - rozšíření učebních osnov o další témata či činnosti - přesunutí určitého celku učebních osnov v případě potřeby
Způsob hodnocení	- slovní, razítkem
Způsob ověřování vědomostí a dovedností	- pozorováním, rozhovorem, hrou, práce s obrázkem či pracovními listy
Spolupráce s rodiči	- denní osobní kontakt s rodiči
Způsob hodnocení IVP	- 1x měsíčně

Tab. 4. Návrh IVP pro jednotlivé oblasti vzdělávání – Sára

Při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu jsem vycházela z analýzy dokumentů, která zachycuje aktuální úroveň dovedností a znalostí dívky a odhaluje specifické vzdělávací potřeby. Sára je velmi komunikativní, je zvědavá, při řeči využívá širokou slovní zásobu, formuluje celé věty, zvládne reprodukovat krátký příběh či prožitý zážitek a událost. Dívce nedělá problém samostatné vystoupení, prezentace a obhajoba svého názoru. Dívka vyniká při činnostech, jež se zaměřují na výtvarnou a tvořivou činnost. Zde se projevuje její preciznost, vytrvalost a rychlejší pracovní tempo. Na základě těchto údajů jsem stanovila vzdělávací cíle zaměřující se na oblast verbální, oblast logických a myšlenkových operací a oblast výtvarných a tvořivých činností. Za účelem dalšího pozitivního rozvoje těchto dovedností jsem volila adekvátní metody či formy práce a učební pomůcky a materiály.

Pro rozvoj verbální stránky je vhodné např. využití metody popisu či srovnávání obrázku nebo situace a převyprávění vlastními slovy, poslech pohádky či příběhu a jeho reprodukce, vedení dialogu, zapojování do rozhovoru apod. Práce je vhodná individuální i skupinová. Pro tyto účely je možné využít různé druhy literatury, texty, obrazový materiál, pracovní listy či video nahrávky.

Pro budoucí rozvoj logického uvažování a myšlenkových operací je vhodné zařazovat v průběhu režimu dne aktivity týkající se kreativních konstruktivních činností. Pro realizaci těchto metod je možné využít logické hry či hry pro rozvoj myšlení, slovní hry, konstruktivní hračky.

Pro rozvoj výtvarného talentu je nutné zařazovat tyto činnosti do denního režimu, poskytnout dívce prostor pro svou tvořivost a respektovat její individuální pracovní tempo. Důležité je umožnit dívce používat při práci různé, i netradiční, materiály a techniky.

6.3.2 Návrh IVP - Tomáš

Návrh individuálního vzdělávacího plánu	
Jméno: Tomáš	
Věk: 6 let	
Období: duben- červen 2011	
Aktuální úroveň dosažených vědomostí, dovedností a návyků	Tomáš se projevuje vyspěle ve verbální oblasti. Při komunikaci využívá bohatou slovní zásobu, je zvědavý, zajímá se o své blízké i široké okolí. Dokáže prezentovat své názory či myšlenky. Občasné potíže se vyskytují v oblasti zrakové a sluchové percepce. Výborně zvládá logické a myšlenkové operace. Výraznou preciznost a zručnost projevuje v oblasti konstruktivních činností souvisejících s jemnou motorikou. Občas se vyskytují potíže při správném držení tužky.
Vzdělávací potřeby	<ul style="list-style-type: none"> - zvýšené poznávací potřeby – potřeba nových podnětů, velká zvědavost a zájem o okolní věci, diskutování o svých názorech - obohacování učebních osnov v oblasti logických operací a myšlení - individuální přístup k vykonávaným činnostem (preciznost) - individuální pracovní tempo (rychlé) - volba komplexních a náročných úkolů
Specifika práce (doporučení pro	<p>Verbální oblast</p> <ul style="list-style-type: none"> - podporovat zvědavost dítěte a poskytovat nové podněty

pedagogickou práci)	<ul style="list-style-type: none"> - diskutovat o společně prožitých událostech, akcích či programech - podporovat zájem o nové věci a poskytovat k nim komentář - umožnit diskusi o svých názorech - individuální rozhovor, rozhovory v kolektivu - četba a kontakt s literaturou - hry se slovní tematikou - reprodukce pohádky či jiného příběhu, popis obrázku, recitace, zpěv - sledování televizních programů s naučnou tematikou Logické a myšlenkové operace, jemná motorika - zařazovat cvičení na rozvoj logického myšlení (rébusy) - zařazovat vhodné myšlenkové úlohy (slovní úlohy, řešení problémů) - využívat při činnostech kreativní formy úkolů - umožnit při činnostech využívat různé předměty a druhy technik (lego, stavebnice, puzzle, kostky, apod.) - zařazovat uvolňovací či zobrazovací cviky před psaním či kreslením Zraková a sluchová percepce - zařazovat cvičení zrakové a sluchové percepce - zařazovat cvičení rytmizace - respektovat individuální úroveň dovedností a dle potřeby a uvážení učitele obohacovat pracovní činnosti – zadávat další náročnější úkoly - umožnit pracovat rychlejším tempem - respektovat vlastní postupy práce - vyhradit čas pro individuální péči pedagoga - hodnotit v průběhu plnění činnosti - podporovat zájem o činnosti i mimoškolní zařízení (kroužky) - průběžné střídání činností
Organizace výuky	<ul style="list-style-type: none"> - integrace v běžné třídě
Metody a formy práce	<ul style="list-style-type: none"> - popis, srovnávání, pozorování, rozhovor, poslech, reprodukce či dovyprávění, vlastní prezentace, tvorba otázek, hraní rolí - tvořivé úlohy - prezentace vlastních řešení či myšlenek - kreativní činnosti - konstruktivní činnosti (stavebnice, rozebírání mechanických zařízení) - zapojení do soutěží - samostatné práce, práce ve dvojicích či ve skupinách - cviky na rozvoj obratnosti jemné motoriky

Používané učební pomůcky a materiály	<ul style="list-style-type: none"> - knihy, encyklopedie, - texty, slovní hry, obrazový materiál, pracovní listy, - video nahrávky - muzikoterapie - hry pro rozvoj myšlení - logické hry, pexesa, jazykolamy, domino - různorodé konstruktivní hračky - hry pro rozvoj myšlení - různorodé konstruktivní hračky - hračky pro rozvoj jemné motoriky
Vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet slovní vyjadřování - porozumět pojmům a pokynům přiměřené složitosti - prohlubovat specifické dovednosti - rozvíjet myšlení a logické uvažování - rozvíjet fantazii, kreativitu, trpělivost, soustředění - upevňovat pracovní návyky při psaní či kreslení
Učební dokumenty	- ŠVP pro předškolní vzdělávání
Personální zajištění vzdělávání	- pedagog MŠ
Časový harmonogram	<ul style="list-style-type: none"> - 1x30 minut týdně individuálně, průběžně (verbální schopnosti) - 2x45 minut týdně (specifické dovednosti) - průběžně (logické a myšlenkové operace)
Dodatečné úpravy IVP	<ul style="list-style-type: none"> - obohacování učebních osnov z důvodu hlubokého zájmu dítěte - obohacování učebních osnov z důvodu rychlejšího osvojení dovedností - rozšíření učebních osnov o další témata či činnosti - přesunutí určitého celku učebních osnov v případě potřeby
Způsob hodnocení	- slovní, razítkem
Způsob ověřování vědomostí a dovedností	- pozorováním, rozhovorem, hrou, práce s obrázkem či pracovními listy
Spolupráce s rodiči	- denní osobní kontakt s rodiči
Způsob hodnocení IVP	- 1x měsíčně

Tab. 5. Návrh IVP pro jednotlivé oblasti vzdělávání – Tomáš

Z analýzy dokumentů vyplynulo, že je Tomáš velmi komunikativní, využívá při řeči širokou slovní zásobu, je zvědavý, zajímá se o okolní svět a o to, jak určité věci fungují. Má dobrou paměť, úmyslně si dokáže zapamatovat fakta, události a situace, které si také dokáže vybavit a reprodukovat. Výborně si vede v oblasti logického uvažování, při řešení slovních úkolů, hádanek či rébusů. Vynikající výsledky v oblasti logických a myšlenkových operací se promítají do pozitivních schopností v oblasti konstruktivních činností. Velmi zručný a trpělivý je při práci s malými předměty nebo drobnými dílky, má potřebu neustále něco vytvářet. Na základě těchto údajů jsem definovala vzdělávací cíle pro oblast verbální, logických a myšlenkových operací, jemné motoriky a zrakové a sluchové percepce.

Pro rozvoj verbální stránky je opět vhodné využití např. metody popisu či srovnávání obrázku nebo situace a převyprávění vlastními slovy, poslech pohádky či příběhu a jeho reprodukce, vedení dialogu, zapojování do rozhovoru, prezentace vlastního názoru apod. Realizace činností je vhodná individuální i skupinová. Pro tyto účely je také možné využít různé druhy literatury, texty, obrazový materiál, pracovní listy či video nahrávky. Pro rozvoj zrakové a sluchové percepce je vhodné zařazovat různorodá cvičení.

Pro oblast logického uvažování a myšlení jsem volila metody práce a pomůcky, jež podněcují rozvoj těchto schopností. Vhodné je zařazování tvořivých činností a úkolů. Za tímto účelem je možné použít různé hry pro rozvoj myšlení nebo konstruktivní předměty či hračky různého charakteru.

Zručnost a preciznost při konstruktivních činnostech je nutné podporovat zařazováním kreativních činností do denního režimu a poskytnout chlapci rozmanitou nabídku činností a předmětů. Důležitý je nácvik správného držení tužky.

6.3.3 Návrh IVP - Luboš

Návrh individuálního vzdělávacího plánu	
Jméno: Luboš Věk: 6 let Období: duben- červen 2011	
Aktuální úroveň dosažených vědomostí, dovedností a návyků	Luboš si vede výborně v oblasti logických operací a v oblasti hrubé motoriky. Zručně si vede při konstruktivních činnostech. Občasné potíže přetrvávají při správném držení tužky. Chlapec je zvědavý, a přestože nemá problémy s komunikací, vyskytují se potíže při mluvené řeči, neboť špatně vyslovuje některé hlásky. Občas se vyskytu-

	<p>jí problémy také v oblasti sluchové a zrakové percepce.</p>
Vzdělávací potřeby	<ul style="list-style-type: none"> - obohacování učebních osnov v oblasti verbální - zvýšené poznávací potřeby – potřeba nových podnětů, velká zvědavost a zájem o okolní věci, diskutování o svých názorech - obohacování učebních osnov v oblasti logických operací a myšlení - obohacování učebních osnov v oblasti tělesně-pohybové - individuální přístup k vykonávaným činnostem - individuální pracovní tempo - volba komplexních a náročných úkolů
Specifika práce (doporučení pro pedagogickou práci)	<p>Verbální oblast</p> <ul style="list-style-type: none"> - podporovat zvědavost dítěte a poskytovat nové podněty - diskutovat o společně prožitých událostech, akcích či programech - podporovat zájem o nové věci a poskytovat k nim komentář - umožnit diskusi o svých názorech - individuální rozhovor, rozhovory v kolektivu - provozovat četbu a umožnit kontakt s literaturou - zařazovat hry a cvičení zaměřující se na rozvoj řeči a správnou výslovnost - zařazovat hry se slovní tematikou - reprodukce pohádky či jiného příběhu, popis obrázku, recitace, zpěv - sledování televizních programů s naučnou tematikou <p>Logické operace a myšlení, hrubá a jemná motorika</p> <ul style="list-style-type: none"> - zařazovat cvičení na rozvoj logického myšlení (rébusy) - zařazovat myšlenkové úlohy (slovní úlohy, řešení problémů) - využívat při činnostech kreativní formy úkolů - respektovat individuální úroveň dovedností a dle potřeby a uvážení učitele obohacovat pracovní činnosti – zadávat další náročnější úkoly - zařazovat konstruktivní činnosti - umožnit při manuálních činnostech využívat různé předměty a druhy technik (lego, stavebnice, puzzle, kostky, rozebírání, skládání apod.) - zařazovat uvolňovací či zobrazovací cviky před psaním či kreslením - zařazovat pohybové aktivity různého charakteru <p>Zraková a sluchová percepce</p> <ul style="list-style-type: none"> - zařazovat cvičení zrakové a sluchové percepce - zařazovat cvičení rytmizace <ul style="list-style-type: none"> - umožnit pracovat rychlejším tempem

	<ul style="list-style-type: none"> - respektovat vlastní postupy práce - vyhradit čas pro individuální péči pedagoga - hodnotit v průběhu plnění činnosti - podporovat zájem o činnosti i mimoškolní zařízení (kroužky)
Organizace výuky	<ul style="list-style-type: none"> - integrace v běžné třídě
Metody a formy práce	<ul style="list-style-type: none"> - popis, srovnávání, pozorování, rozhovor, poslech, reprodukce či dovyprávění, vlastní prezentace, tvorba otázek, hraní rolí - tvořivé úlohy - prezentace vlastních řešení či myšlenek - kreativní činnosti - konstruktivní činnosti (stavebnice, rozebírání mechanických zařízení, pohybové úkoly) - pohybové aktivity - cviky a hry na rozvoj obratnosti jemné motoriky - cvičení a hry pro posílení zrakové a sluchové percepce - zapojení do soutěží - samostatné práce, práce ve dvojicích či ve skupinách - střídání činností během denního režimu
Používané učební pomůcky a materiály	<ul style="list-style-type: none"> - knihy, encyklopedie, - texty, slovní hry, obrazový materiál, pracovní listy, - video nahrávky - muzikoterapie - hry pro rozvoj myšlení - logické hry, pexesa, jazykolamy, domino - různorodé konstruktivní hračky - pohybové hry s využitím různorodého sportovního nářadí - hračky pro rozvoj jemné motoriky - obrazový materiál pro cvičení zrakové percepce
Vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjet slovní vyjadřování a správnost řeči se zaměřením na výslovnost - porozumět pojmům a pokynům přiměřené složitosti - prohlubovat specifické dovednosti - rozvíjet myšlení a logické uvažování - rozvíjet tělesně pohybový rozvoj - rozvíjet fantazii, kreativitu, trpělivost, soustředění - upevňovat pracovní návyky při psaní či kreslení
Učební dokumenty	<ul style="list-style-type: none"> - ŠVP pro předškolní vzdělávání

Personální zajištění vzdělávání	- pedagog MŠ
Časový harmonogram	- 2x30 minut týdně individuálně, průběžně (verbální schopnosti) - 2x45 minut týdně (specifické dovednosti) - průběžně (logické a myšlenkové operace, pohybové aktivity)
Dodatečné úpravy IVP	- obohacování učebních osnov z důvodu hlubokého zájmu dítěte - obohacování učebních osnov z důvodu rychlejšího osvojení dovedností - rozšíření učebních osnov o další témata či činnosti - přesunutí určitého celku učebních osnov v případě potřeby
Způsob hodnocení	- slovní, razítkem
Způsob ověřování vědomostí a dovedností	- pozorováním, rozhovorem, hrou, práce s obrázkem či pracovními listy
Spolupráce s rodiči	- denní osobní kontakt s rodiči
Způsob hodnocení IVP	- 1x měsíčně

Tab. 6. Návrh IVP pro jednotlivé oblasti vzdělávání – Luboš

Jak vyplývá z výše uvedené analýzy dokumentů, Luboš je zvědavý a využívá celkem bohatou slovní zásobu, přesto se však při komunikaci s vrstevníky či pedagogy vyskytují jisté problémy, neboť chlapec má potíže s vyslovováním určitých hlásek. Chlapec je dostatečně fyzicky vyspělý a má výbornou pohybovou koordinaci těla, což nejvíce uplatňuje při sportovních aktivitách. Velmi zručně si vede při konstruktivních činnostech, konkrétně při práci s menšími předměty. Velmi dobře si chlapec vede při činnostech souvisejících s oblastí logických operací. Dílčí problémy se vyskytují v oblasti sluchového a zrakového vnímání. Na základě těchto údajů jsem definovala vzdělávací cíle pro oblast verbální, logických a myšlenkových operací, hrubé a jemné motoriky, sluchové a zrakové percepce. Pro rozvoj těchto oblastí jsem volila následující metody či formy práce a učební pomůcky a materiály. Pro celkový rozvoj verbální stránky a posílení používání správnosti řeči jsem zvolila metody a formy práce zaměřující se na činnosti a aktivity typu slovní hříčky, poslech příběhu a jeho následná reprodukce, hraní rolí různých pohádkových postav, umožnění samostatného výstupu a prezentace svého nápadu či názoru apod. S mluveným projevem souvisí také oblast zrakové a sluchové percepce, ve které Luboš vykazuje občasné potíže. Pro

posílení a správný rozvoj je vhodné využití různorodých zrakových a sluchových cvičení. Při cvičení zrakové percepce lze využít například činnosti zaměřující se na stavbu předmětů dle předloženého obrázku či hledání rozdílů na dvou obrázcích, skládání rozstříhaných dílků do celku. Pro posílení sluchové percepce jsou vhodná například rytmická cvičení, používání hudebních nástrojů, vytleskávání, rozklad věty na slova či slova na slabiky.

Pro rozvoj logického uvažování je vhodné zařazovat do denního režimu konstruktivní, kreativní a tvořivé úlohy. Pro tyto účely je možné využívat různorodé logické hry či konstruktivní hračky a stavebnice. Rozvoj myšlení je možné podpořit zařazováním tvořivých úloh, slovních úkolů s matematickou tematikou či slovní úlohy zaměřené na tvorbu otázek či prezentace jeho vlastních nápadů a myšlenek, řešení jednoduchých úkolů, hádanek nebo rébusů. Pro podporu soustředění je vhodné průběžné střídání činností.

Pro rozvíjené hrubé motoriky je vhodné zařazování pohybových aktivit, her a úkolů s využitím sportovního náradí či jiných pomůcek přiměřených věku chlapce. Jemnou motoriku je vhodné posílit zařazováním cvičení na zlepšení obratnosti nebo hraček posilujících pozitivní rozvoj jemné motoriky.

7 SHRNUTÍ VÝZKUMU

Hlavním cílem výzkumu byla tvorba návrhu individuálního vzdělávacího plánu pro nadané dítě předškolního věku, které jsem si vybrala na základě svého vlastního identifikačního procesu. Do tohoto procesu jsem zahrnula celkem 81 dětí ve věku 5-7 let, z toho 43 dětí byly dívky.

Na základě vyhodnocení nominačních dotazníků sledujících kognitivní charakteristiky nadaného dítěte předškolního věku jsem si vybrala tři děti, 2 chlapce a 1 dívku ve věku 6 let. Pro tyto děti jsem vypracovala případové studie zahrnující obecnou a analytickou část, na základě které jsem vypracovala návrhy IVP.

Sára, Tomáš i Luboš spadali do první skupiny dětí, jejichž bodové hodnocení v nominačním dotazníku se v kategorii téměř vždy a často pohybovalo v rozmezí 13 až 10 bodů. Vyhodnocení nominačních dotazníků dosahovalo hodnoty 77% a výše. Sára získala 10 bodů (77%), Tomáš i Luboš 11 bodů (85%).

Uvedené děti mají bohatou slovní zásobu, jsou schopné komunikovat a vést dialog se svými vrstevníky a s pedagogy. Pouze u Luboše se vyskytují jisté problémy, neboť má potíže s vyslovováním určitých hlásek. Občasná špatná výslovnost však Luboše neodrazuje od společné komunikace se svými vrstevníky a pedagogy. Chlapci i dívka jsou dostatečně fyzicky vyspělí, jejich pohyby jsou koordinované. Všechny děti mají vyhraněnou laterální, píšou pravou rukou. U obou chlapců se vyskytují občasně potíže při správném držení tužky. Děti projevují preciznost v oblasti jemné motoriky. Sára vyniká při výtvarných a tvořivých činnostech. Chlapci se projevují zručně při konstruktivních činnostech. Zatímco Tomáš prokazuje zručnost, soustředěnost a trpělivost při skládání drobných dílků či předmětů v jeden celek, Luboš projevuje zručnost při manipulaci s drobnými předměty, které však na rozdíl od Tomáše, získává při demontáži určitého celku. Po té s oblibou zkoumá jednotlivé části a zajímá se o to, jak fungují. U Luboše se navíc projevují problémy s koncentrací. Děti dávají přednost náročnějším úkolům. Při společných hrách a aktivitách mají děti smysl pro fair play. Sára a Tomáš mají, na rozdíl od Luboše, tendenci dominovat nad svými vrstevníky. Sára i Tomáš prokazují také dobrou paměť. Snadno si záměrně zapamatují fakta, události či jiné situace, které zažili, viděli či slyšeli. Skutečnosti, jež si úmyslně zapamatovali, jsou schopni si po přiměřené době vybavit a reprodukovat. Luboš občas delší dobu promýšlí odpověď na dotazovanou otázku, nebo potřebuje více času při řešení slovních úloh či jiných příkladů s podobnou tematikou. U Luboše se vyskytují také dílčí pro-

blémy v oblasti sluchového a zrakového vnímání. Děti spolehlivě zvládají činnosti týkající se logických operací.

Na základě dostupných dat jsem pro jednotlivé děti vypracovala vlastní návrhy IVP zahrnující aktuální úroveň dosažených znalostí a dovedností, vzdělávací potřeby a doporučení pro další pedagogickou práci v jednotlivých oblastech. V jednotlivých návrzích uvádím také metody či formy práce a učební pomůcky, které je vhodné pro realizaci IVP využít.

Výše uvedené děti byly vybrány na základě vlastního identifikačního procesu a nebyly dále postoupeny k vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Vypracované návrhy IVP pro výše uvedené děti a jejich využití v praxi jsem doporučila pedagogům.

V současné době se obohacování výchovy a vzdělávání dětí, které vykazují vyšší potenciál v určité oblasti, zaměřuje velmi úzce. Neprobíhají systematicky na základě dlouhodobého IVP, nýbrž jsou nasazovány v režimu dne příležitostně dle zbývajících volného času.

ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zpracovat návrhy IVP pro nadané děti předškolního věku, které jsem nominovala na základě vlastního identifikačního procesu. Při návrhu IVP jsem vycházela z analýzy dostupných dokumentů o dítěti. Z těchto údajů jsem definovala vzdělávací potřeby dítěte a specifika práce, tedy doporučení pro práci s pedagogem pro jednotlivé oblasti, a výstupy, kterých má být dosaženo. Pro realizaci činností a aktivit jsem volila adekvátní metody či formy práce a také učební pomůcky a materiály. Zpracované návrhy IVP jsem doporučila pedagogům, kteří s vybranými dětmi pracují v rámci denního režimu.

Je důležité si uvědomit, že obohacující programy či jiné rozšiřující vzdělávací nabídky různého druhu a náročnosti, jsou jednou z možností představující péči o nadané děti předškolního věku u nás. Přičemž nejpodstatnější částí je zachycení prvotního podnětu ze strany pedagoga či jiné dospělé osoby signalizujícího případné nadání dítěte. Jedině tak je zaručen další rozvoj jeho nadání.

Obohacující programy by měly být zaměřeny globálně, a to tak, aby podněcovaly a podporovaly rozvoj celého potenciálu osobnosti dítěte. Důležitý je vhodný výběr rozvíjejících metod a úkolů pro různé oblasti, jejich prostorová souslednost a provázanost a dostatečný časový prostor. Při tvorbě těchto programů mohou pedagogové čerpat různé úkoly z publikací dostupných na našem trhu.

Domnívám se, že na našem trhu je nedostatek literatury zaměřující se na problematiku nadaných, což má za následek, že tato oblast není v dostatečném povědomí nejen současných pedagogů, ale také budoucích pedagogů. Vzdělávání pedagogů pro práci s nadanými jedinci představuje důležitý aspekt, který umožňuje kvalitní péči a rozvoj nadané populace.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] HŘÍBKOVÁ, L. *Nadání a nadaní*. Praha: Grada Publishing, 2009. 255 s. ISBN 978-247-1998-6.
- [2] MÖNKS, F. J., YPENBURG, I. H. *Nadané dítě*. Praha: GRADA, 2002. 98 s. ISBN 80-247-0445-5.
- [3] LANDAU, E. *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis, 2007. 162 s. ISBN 978-80-86903-48-4.
- [4] MUSIL, M. *Cesty k nadaniu*. Bratislava: Smena, 1985. 194 s.
- [5] KOVÁŘOVÁ, R., KLUGOVÁ, I. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. 89 s. ISBN 978-80-7368-430-3.
- [6] JURÁŠKOVÁ, J. *Základy pedagogiky nadaných*. Praha: IPPP, 2006. ISBN 80-86856-19-4.
- [7] KAŠPÁRKOVÁ, S. *Pedagogická diagnostika třídy a žáka*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2008. 116 s. ISBN 978-80-7318-790-3.
- [8] FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7367-297-3.
- [9] PIAGET, J. INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-263-8.
- [10] MACHŮ, E. *Nadaný žák*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-197-3.
- [11] MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. 248 s. ISBN 978-80-7367-627-8.
- [12] ČAVOJSKÁ, M., FOŘTÍKOVÁ, J. FOŘTÍK, V., SCHNEIDEROVÁ, E., ŠEDÁ, S., VEDRALOVÁ, A., VLKOVÁ, L., VODIČKA, J. *Vyhledáváme rozumově nadané žáky – metodická příručka*. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. ISBN 978-80-87000-42-7.
- [13] Další zdroje: Interní materiály poskytnuté z mateřské školy: Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2009.
- [14] Další zdroje: Interní materiály poskytnuté z mateřské školy: Záznamový arch pro sledování a hodnocení rozvoje dítěte.

- [15] Další zdroje: Interní materiály poskytnuté z mateřské školy: Třídní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.
- [16] KOLEKTIV AUTORŮ. *Krok za krokem s nadanými žáky – Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka-metodika*. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2009. ISBN 978-80-87000-28-1.
- [17] Oficiální stránky VÚP Praha. [online]. [cit. 2011-04-03]. Dostupný z WWW:
<<http://www.vuppraha.cz/jak-ucit-nadane-deti>>
- [18] Oficiální stránky VÚP Praha. [online]. [cit. 2011-04-03]. Dostupný z WWW:
<<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/12/Vyhled%C3%A1v%C3%A1me-rozumov%C4%9B-nadan%C3%A9-%C5%BE%C3%A1ky.pdf>>
- [19] ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- MŠ Mateřská škola
- IVP Individuální vzdělávací plán
- ŠVP Školní vzdělávací plán
- RVP Rámcový vzdělávací program

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Renzulliho „model 3 kruhů“.....	13
Obr. 2. Mönksův „vícefaktorový“ model nadání.....	14
Graf. 1. Vyhodnocení nominačních dotazníků pro identifikaci kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku.....	37
Graf. 2. Vyhodnocení nominačních dotazníků pro identifikaci kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku dle pohlaví.....	39

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Přehled oblastí zaměřující se na sledování různých oblastí včetně příkladů otázek, na které jsou v těchto oblastech hledány odpovědi.....	21
Tab. 2. Nominační dotazník pro identifikaci kognitivních charakteristik nadaného dítěte předškolního věku.....	34
Tab. 3. Přehled jednotlivých tříd MŠ pro děti předškolního věku.....	36
Tab. 4. Návrh IVP pro jednotlivé oblasti vzdělávání – Sára.....	46
Tab. 5. Návrh IVP pro jednotlivé oblasti vzdělávání – Tomáš.....	49
Tab. 6. Návrh IVP pro jednotlivé oblasti vzdělávání – Luboš.....	52

SEZNAM PŘÍLOH

P I Záznamový arch pro sledování a hodnocení rozvoje dítěte.

PŘÍLOHA PI: ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO SLEDOVÁNÍ A HODNOCENÍ ROZVOJE DÍTĚTE.

Záznamový arch pro sledování a hodnocení rozvoje dítěte.

Jméno dítěte:

Datum narození:

Jméno učitelky:

Dítě je v mateřské škole: třetím – čtvrtým rokem.

Stupnice pro hodnocení dítěte v jednotlivých dovednostech:

1	dosud nezvládá (má vážnější obtíže)
2	zvládá s vynaložením maximálního úsilí
3	přetrvávají problémy (občasné, dílčí)
4	zvládá spolehlivě, bezpečně
N	není hodnoceno (nelze říci, neprojevuje se)

Desatero předškolního dítěte

15. 9. 2010
11. 1. 2011

1. Praktická samostatnost
(fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• Je dostatečně fyzicky vyspělé	4	4			
• jeho pohyby jsou koordinované (hází a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)	4	4			
• samostatně se obléká	4	4			
• je samostatné při jídle	4	4			
• je samostatné při zvládnání pravidelných denních úkonů (hygiena, příprava či úklid pomůcek a hraček apod.)	4	4			
• dovede si samo poradit s běžnými problémy (např. uklidí po sobě papír od sušenky, srovná hračky aj.)	3	4			
• dokáže se postarat o své věci	3	3			

2. Sociální informovanost
(orientace v prostředí, v okolním světě i v praktickém životě)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyzná se ve svém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky aj.)	3	4			
• rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se setkává (má základní poznatky o světě přírody i o životě lidí)	3	3			
• ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně	4	4			
• s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí	3	4			
• dovede vyřídít drobný vzkaz	3	4			
• dokáže si vhodně říci o to, co potřebuje	3	4			
• odhadne nebezpečnou situaci, neriskuje	3	4			

3. Citová samostatnost
(emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• zvládá odloučení od rodičů (po určité části dne)	3	3			
• vystupuje samostatně, má svůj názor, dokáže vyjádřit souhlas i nesouhlas	2	3			
• projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů v náladách	3	3			
• reaguje přiměřeně na drobný neúspěch	3	3			

15. 9. 2016
11. 1. 2017

• dovede odložit přání na pozdější dobu	3	3			
• dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci	3	3			

4. Sociální samostatnost
(soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce, spolupodílení se)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• uplatňuje základní společenská pravidla (umí pozdravit, požádat, popláskovat, omluvit se)	3	3			
• dovede se vcítit do potřeb druhého dítěte	3	4			
• dokáže vyslovit a obhajovat svůj názor	3	3			
• dokáže vyjednávat a dohodnout se	2	3			
• dovede se zapojit do práce ve skupině, bez projevů prosazování se či naopak nezúčastnění se	3	3			
• komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi	3	4			
• při skupinových činnostech se snaží přispět svým podílem	3	3			
• pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit	3	4			

5. výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba, bezproblémová komunikace

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyslovuje správně všechny hlásky	4	4			
• mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.	3	3			
• mluví gramaticky správně (tj. užívá správně rodu, čísla, času, tvarů, slov, předložek aj.)	3	3			
• rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v prostředí, má bohatou slovní zásobu konkrétních pojmů	3	4			
• běžně komunikuje s dětmi i dospělými, je schopno dialogu, v komunikaci si je jisté (nevyskytují se pravidelná nedorozumění)	3	4			
• rozumí pojmům vyjadřujícím časoprostorovou orientaci (např. nad, pod, dole, nahoře, dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký, dříve, později, včera, dnes atd.), má bezpečně pojmoslovní tvarů (kruh, čtverec, trojúhelník atd.) a správně těchto pojmů užívá	3	3			

15.9.2010
M. 1.2011

6. Lateralita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• upřednostňuje užívání pravé či levé ruky při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje	4	4			PRÁVA
• je zručně při zacházení s předměty, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí apod.)	3	3			
• tužku drží správně, tj. třemi prsty, s uvolněným zápěstím	3	4			
• dokáže vést stopu tužky a napodobit základní geometrické obrazce, různé tvary, (popř. písmena)	3	4			

7. Diferencované vnímání (sluchová a zraková analýza a syntéza)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• rozlišuje podstatné znaky předmětů (rozlišuje barvy, tvary, figuru a pozadí)	4	4			
• rozlišuje zvuky (slyší hlásku ve slově)	3	3			
• dovede pracovat se strukturou slov (zvládá hrát slovní fotbal, odebere počáteční či konečnou hlásku ve slově, dovede vytleskat ve slově slabiky)	3	3			
• dokáže najít rozdíly na dvou obrázcích či na dvou podobných slovech	3	4			
• dovede složit obrázek z několika tvarů a slovo z několika slabik	3	3			
• postřehne změny ve svém okolí	3	3			

8. Logické a myšlenkové operace (porovnávání, třídění, řazení, číselné představy, řešení problémů)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede porovnávat vlastnosti předmětů (velikost, tvar aj.)	3	4			
• dovede třídit předměty dle daného kritéria (roztrídí korálky do skupin podle barvy, tvaru, velikosti)	3	3			
• dovede seřadit předměty podle velikosti vzestupně i sestupně (např. pastelky)	3	4			
• vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků v rozsahu do pěti (deseti)	4	4			

15. 9. 2010
11. 1. 2011

• přemýšlí, uvažuje (odpovídá na položené otázky, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy)	2	3				
--	---	---	--	--	--	--

9. Záměrná pozornost, úmyslná paměť pro učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede soustředit pozornost na činnosti po určitou dobu (cca 10-15 min.), neodbíhá od nich	3	4			
• soustředí se i na ty činnosti, které nejsou pro ně aktuálně zajímavé (které mu byly zadány)	3	4			
• dokáže si záměrně zapamatovat, co prožilo, vidělo, slyšelo, je schopno si toto po přiměřené době vybavit a reprodukovat	3	3			

10. Pracovní chování, soustředěná pracovní (učební) činnost, záměrné učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dokáže přijmout úkol či povinnost	3	4			
• dokáže postupovat podle pokynů	3	4			
• zadaným činnostem se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným, dokáže vyvinout úsilí k jejich dokončení	3	4			
• dovede odlišit hru od systematické práce	4	4			
• nechá se získat pro záměrné učení	3	4			